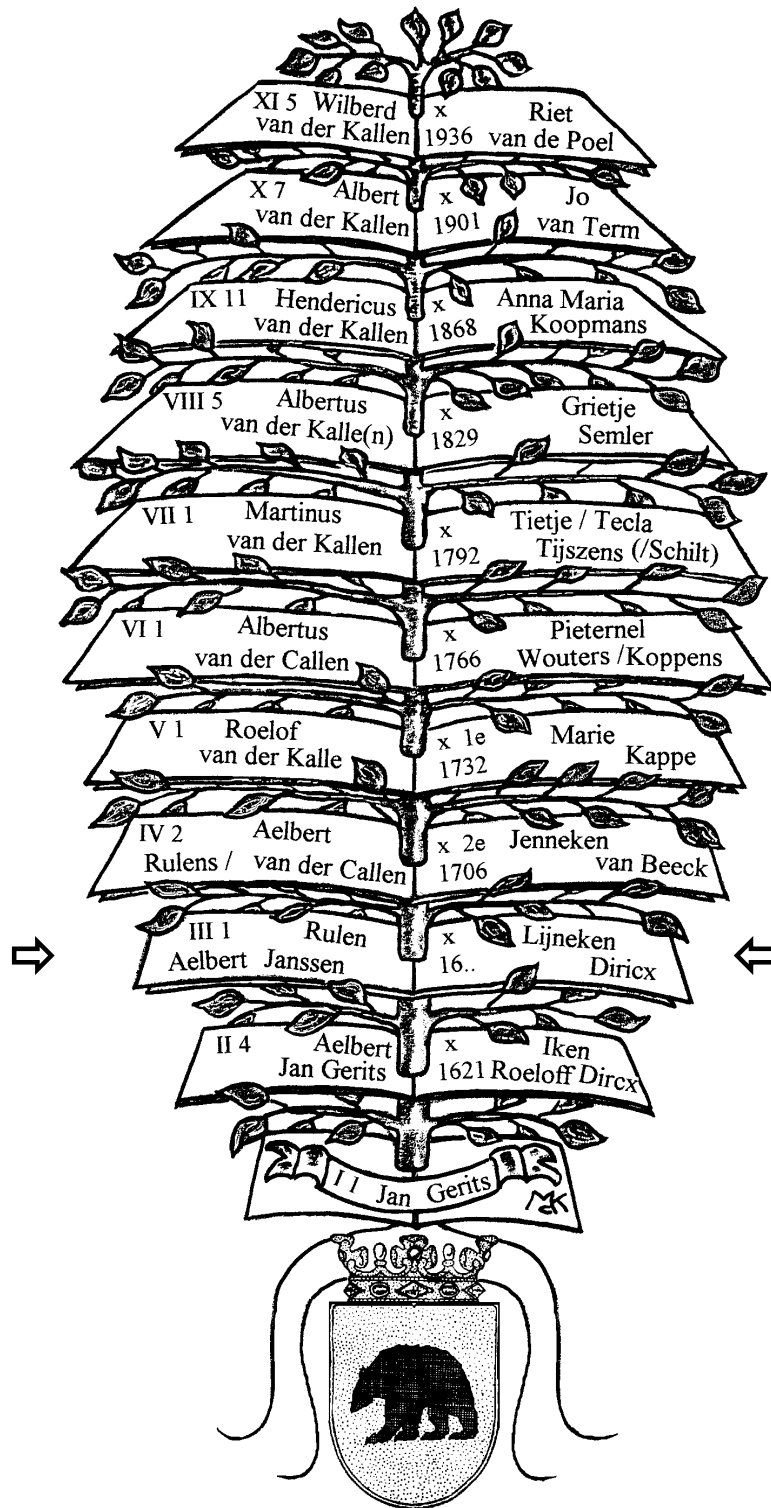

deel 3 : RULEN (III 1)

Berlicum

Inhoudsopgave bij deel 3 : Rulen (III 1)

Overzicht 3e deel	g
De basisgegevens van:	r
Het derde deel van de hoofdtak	o
De Empelse tak	e
De Mareense tak	n

Het verhalende deel:

☐ Rulen (III 1) en zijn gezin:

III 1 Roeloff (Rulen) Aelbert Janssen

Zijn afschuwelijke leefomstandigheden	☐	
Honger en kou		1
Rulens beroep		1
De pestepidemieën		1
De pest		2
De zielzorg en het onderwijs in Berlicum tussen 1629 en 1648		3
De inlijving bij de Republiek in 1648		4
De periode 1648-1672		4
Het rampjaar 1672		9
De periode 1672-1678		9
Laatste levenstekens van Rulen en Lijneken		10

☐☐ Kinderen van Rulen (III 1):

IV Rulens zonen Aelbert (IV 2) en Dirck (IV 3)

Beide boer geworden	☐☐	1
Beide met een weduwe getrouwd		1
Het lot van boerinnen, die jong weduwe werden		1
Beide verlaten Berlicum		2

IV 3 Theodorus (Dirck) Rulens / van der Callen

Dirck (IV 3) en zijn gezin	☐☐	
Het meest complexe “van der Kallen” gezin		1
Aertje Lucas van Swanenburgh en Nelis Geurts van Henxtum		1

Onroerend goed, afkomstig van Aertje Lucas van Swanenburgh	1
Een huurcontract uit 1687	1
Lysbeth Willemse van Kuijck haar eerste huwelijk	2
Lysbeth Willemse van Kuijck haar tweede huwelijk	2
De familie van Lysbeth Willemse van Kuijck	3
Lysbeths bezit	4
Lysbeth Willemse van Kuijck haar derde en Dircks eerste huwelijk	4
Boer “op de Blauwe Sluis” in Gewande	5
Dircks financiële positie tijdens zijn eerste huwelijk	6
Dircks handtekening	7
Dircks tweede huwelijk	7
Uden, een ramp voor genealogen	7
Een herziene reconstructie van Dircks gezin : Anna (V 5) verval!	8
De rampjaren 1719 t/m 1723	8
De veel te hoge belastingen	9
De landsbelastingen	9
Dircks nalatenschap	11
De eerste “rijke” “van der Kallen”	12

□□□ Kleinkinderen van Rulen (III 1):

V	Kleinkinderen van Rulen en Lijneken	□□□	
	Een overzicht van Rulens “van der Kallen” kleinkinderen		1
	Rulens “van der Kallen” kleinkinderen		2
	Rulens kleinkinderen Roelof (V 6) en Jan (V 7)		2
	De watersnoodramp van 1740		2

V 6 **Rodulphus (Roelof) van der Callen, stamvader van DE EMPELSE TAK**

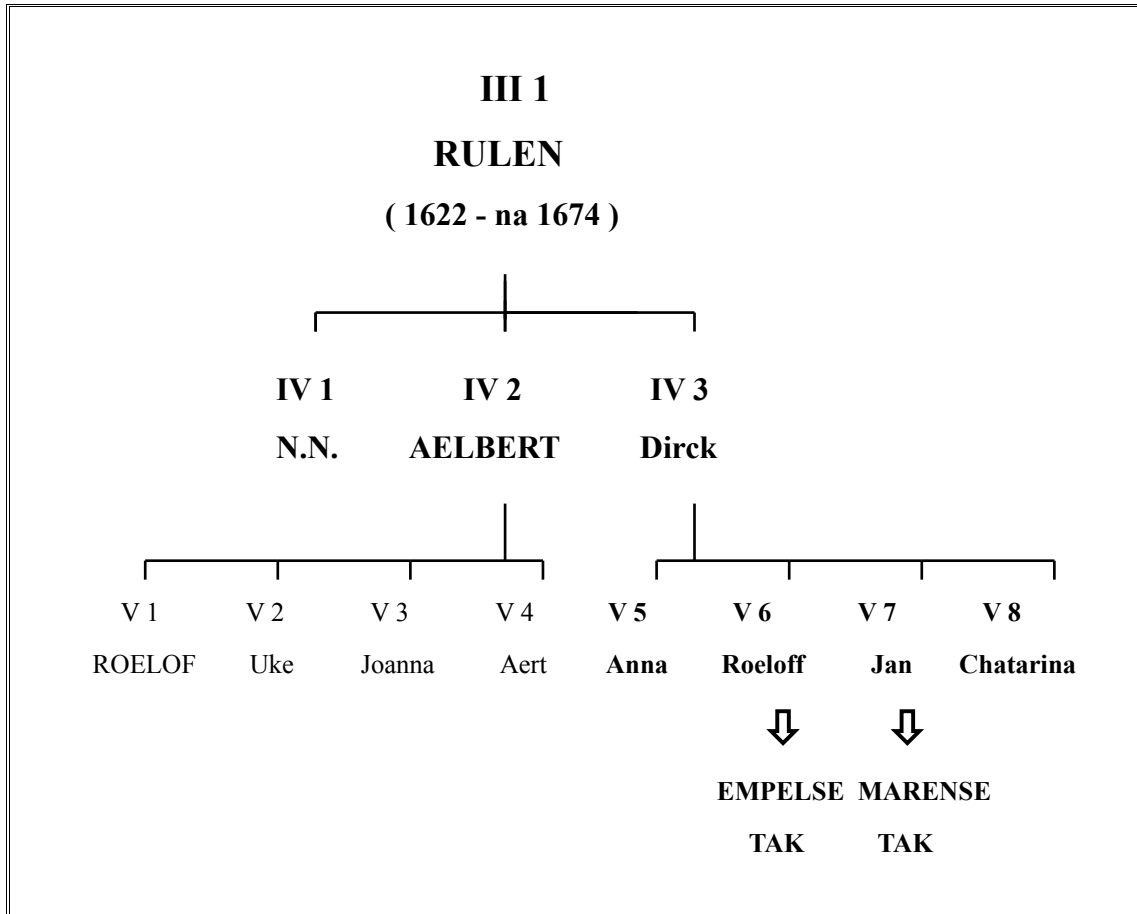
	De Empelse tak	□□□	
	Roelof, stamvader van de Empelse tak		1
	Gons erfenis van haar oma van vaderskant		1
	Leermeester en werkgever van Roelof (V 1)		3
	Roelofs nalatenschap		6
	Een overzicht van de Empelse tak		11
	Roelofs nageslacht		11

V 7 **Joannes (Jan) van der Callen, stamvader van DE MARENSE TAK**

	De Mareense tak	□□□	
	Jan, stamvader van de Mareense tak		1
	Een overzicht van de Mareense tak		3
	Het uitsterven van de Mareense tak		4

Register bij het verhalende deel

OVERZICHT 3e Deel

HET DERDE DEEL VAN DE HOOFDTAK

De basisgegevens

III 1 Roeloff (Rulen) Aelbert Janssen

zoon van Albertus (Aelbert) Jan Gerits (Ke(e)rl) / Janssen / Kerlen / Callen (II 4),
geboren in Berlicum, gedoopt in de St Jan te 's-Hertogenbosch 10-4-1622,
overleden na 6-3-1675, trouwt vóór 1658
Catharina (Lijneken) Diricx.

Uit dit huwelijk:

1. *N.N. (IV 1)*, overleden in Berlicum “een kint van Reulen Aelberts”
24-2-1658
(Zie ORA Berlicum inv. nr. 104, 2e deel, f 2.)
2. *Albertus (Aelbert) Ru(e)lens / van der Callen / van der Kallen*,
geboren in (Berlicum en) Middelrode, gedoopt in Den Dungen 6-12-1659,
zie IV 2
3. *Theodorus (Dirck / Derck / Drieckt) Ru(e)lens / van der Callen*,
gedoopt in Berlicum 14-4-1664, zie IV 3.

IV 2 Albertus (Aelbert) Ru(e)lens / van der Callen / van der Kallen

geboren in (Berlicum en) Middelrode, gedoopt in Den Dungen 6-12-1659,
boer, overleden in Rosmalen vlak vóór 10-5-1718,
trouwt 1e keer in Berlicum 20-2-1689,
Oda (Oijken / Uken) D(i)elissen,
weduwe, wsch. geboren in Nuland of Berlicum,
boerin, overleden in Rosmalen vóór 30-1-1706,
Oda (Oijken / Uken) D(i)elissen
trouwde 1e keer in Berlicum 29-11-1687
Christianus (Christiaen) Christiaens, wsch. overleden in 1688.
trouwt 2e keer in Rosmalen 14-2-1706,
Jo(h)anna (Jenneken) Aert(sen) van Beeck / van Beecq,
boerin, overleden in Rosmalen vlak vóór 6-5-1723, dochter van
Arnoldus (Aert) T(h)omassen van Beeck en *Anneken Janssen Nootmans*.

Uit het tweede huwelijk, volgorde gedeeltelijk bekend (zie deel 4):

1. *Rudolphus (Roelof) van der Kalle (V 1)*, geboren in Rosmalen
2. *Oda (Oijke / Uke) van der Callen (V 2)*, geboren in Rosmalen
3. *Joanna (wsch. Anneke) van der Calle (V 3)*, geboren in Rosmalen
4. *Arnoldus (Aert) van der Calle (V 4)*, geboren in Rosmalen.

IV 3 Theodorus (Dirck / Derck / Drieckt) Ru(e)lens / van der Callen

gedoopt in Berlicum 14-4-1664, boer en tapper,
overleden in Empel vóór 25-3-1735, trouwt wsch. in Empel en wsch. in 1694
Elisabet(h)a (Lysbeth / Siken) Willems(e) van Cuijck / van Ku(e)ijck,
weduwe (tweemaal / met kinderen), boerin,
overleden in Empel vóór 25-3-1735.

Elisabet(h)a (Lysbeth/Siken) Willems(e) van Cuijck / van Ku(e)ijck,
trouwde 1e keer *Judocus (Joost) Martens*
trouwde 2e keer in Driel 12-2-1688
Cornelis (Nelis) Geurts(e) van Henxtum / van Henxtem / van Hengstem,
weduwnaar van *Arnolda(/Arnoldina) (Aertjen) Lucas van Swanenburgh*.

Uit het huwelijk van Nelis en Aertjen:

“Stiefzoon” van Dirck, geboren / gedoopt in Empel:

1. *Lucas van Hengstem*, geboren / gedoopt 20-9-1686,
overleden na 31-5-1701.

Uit het huwelijk van Nelis en Lysbeth:

Voor zover nog in leven, stiefzonen van Dirck, geboren / gedoopt in Empel:

1. *Arnoldus (Aert) van Henxtem*, geboren / gedoopt 14/18-2-1689
2. en 3. *Joannes (Jan) van Henxtem* (2x !), tweeling, beide 26-1-1690
geboren en gedoopt en mogelijk beide (vrijwel) direct overleden
4. *Adrianus (Ariaen) van Henxtum*, gedoopt 3-3-1691, trouwt
Cornelia van Berlicum (Uit dit huwelijk minstens 2 kinderen.)
5. *Guwilhelm (Willem) van Henxtum*, gedoopt 13-12-1693, trouwt
Maria Boeck (Uit dit huwelijk minstens 1 kind.)
6. wsch. *Cornelis (Nelis) van Hengstem*.

Dochter van Dirck en wsch. ook van Lysbeth:

1. ***Anna of Joanna (Anna) Drieckt van der Kallen (V 5)***,
wsch. geboren in Gewande, overleden na 25-2-1720 en vóór 25-3-1735.

Uit het huwelijk van Dirck en Lysbeth, geboren in Gewande (een gehucht, dat
deels tot Empel, deels tot Maren en deels tot Alem behoort), gedoopt in Empel:

2. ***Rodolphus / Rudolphus (Roloof / Roelof) van der Callen***,
gedoopt 7-5-1696, zie V 6 (zie DE EMPELSE TAK)
3. ***Joannes (Jan) van der Callen***,
gedoopt 17-5-1698, zie V 7 (zie DE MARENSE TAK)
4. ***Chaterina (wsch. Lijneken) van der Callen (V 8)***,
gedoopt 31-5-1701, overleden vóór 25-3-1735.

© 1999 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk,
fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

DE EMPELSE TAK

De basisgegevens

V 6 Rodulphus / Rudolphus (Roloof / Roelof) van der Callen

zoon van Theodorus (Dirck / Derck / Drieckt) Ru(e)lens / van der Callen (IV 3), geboren in Gewande, gedoopt in Empel 7-5-1696, boer, schepen van Empel, overleden in Gewande / Empel tussen 9-12-1741 en 1-1-1742, trouwt 1e keer wsch. in Empel

Helegonda (/ Hillegonda / A(e)l(l)egonda) (wsch. Gon(da)) Schetters, gedoopt in Empel 23-3-1703, wsch. overleden in Gewande / Empel in 1732, dochter van *Martinus (Marten) Jacob Wouter Schetters* en *Hendrina (Hendersken) Hendrick Pei(j)nenburgh / Peinenbruegs* trouwt 2e keer in Lith 15-2-1733

Cornelia (Neeltje) Janse van Heumen / van Hueme(n), gedoopt in Lith 28-8-1702, dochter van *Joannes (Jan) van Heumen* en *Mechtildis Peters*.

Uit het 1e huwelijk van Roelof, geboren in Gewande vóór 1733, 6e generatie:

- V6.1 **Hendrina (Hendrien) van der Kallen**, overleden in Gewande / Empel 1-1-1742
- V6.2 **Martinus (wsch. Marten) van der Calle**, zie V6.2
- V6.3 **Elisabeth van der Callen**, overleden in Gewande / Empel 8-8-1734

Uit het 2e huwelijk van Roelof, geboren in Gewande / Empel, 6e generatie:
z.o.z.

Uit het 2e huwelijk van Roelof, geboren in Gewande / Empel, 6e generatie:

V6.4 *Alegonda (/ Al(l/d)egonda / Gudula) (wsch .Gon(da)) van der Kallen,*
geboren ca. 1734,

ondertrouwt in Empel 5-4-1755 (trouwdatum niet bekend)

Lambertus (Lambert / Lammert) van den Dungen,

geboren in Gewande, boer, mogelijk begraven in Empel 24-11-1794

Uit dit huwelijk, gedoopt in Empel:

1. *Joannes (Jan) van den Dungen*, gedoopt 14-1-1756,
trouwt 1e keer
Maria van Hengstum, begraven in Empel 29-2-1796,
trouwt 2e keer
Johanna van Vugt
2. *Roelandus (Roelof) van den Dungen*, gedoopt 24-11-1758
3. *Joanna van den Dungen*, gedoopt 4-2-1761, trouwt
Peter van Lith
4. *Cornelius van den Dungen*, gedoopt .?.4 apr. 1764, jong overleden
5. *Cornelius van den Dungen*, gedoopt 16-12-1766,
begraven in Empel 5-1-1780
6. *Wilhelma (/ Willemina) van den Dungen*, gedoopt 30-11-1769
7. *Godefridus (Goyaert) van den Dungen*, tweeling met 8,
gedoopt 27-5-1773
8. *Maria van den Dungen*, tweeling met 7, gedoopt 27-5-1773, trouwt
Hendrikus (Dirk) van der Donk

V6.5 *N.N. van der Kallen / waarschijnlijk Jo(h)anna van der Kallen*

V6.6 *Dorothea (/ Theodora) Maria (Dora) van der Kallen,*

gedoopt in Empel 16-8-1741, overleden in Driel 24-9-1822,

trouwt in Driel / Kerkdriel (Bommelerwaard) 1-9-1765

Martinus van Beurden, weduwnaar, overleden vóór 19-2-1787

Martinus trouwde 1e keer in Driel 21-6-1739 *Maria van de Pol*,

geboren in St Andries, weduwe van *Petrus (Peter) van den*

Braeck

Uit het huwelijk van Martinus en Dora, gedoopt in Driel:

1. *Sophia Maria van Beurden*, gedoopt 26-11-1765
2. *Anna Cornelia van Beurden*, gedoopt 22-4-1767
3. *Hendricus (Hendrik) Wilhelmus van Beurden*, gedoopt 20-12-1769
4. *Cornelia van Beurden*, gedoopt 17-8-1772
5. *Rolandina van Beurden*, tweeling met 6, gedoopt 10-7-1775
6. *Aldegundis van Beurden*, tweeling met 5, gedoopt 10-7-1775
7. *Rolandus van Beurden*, gedoopt 27-5-1780.

V6.2 Martinus (wsch. Marten) van der Calle / van der Kalle

geboren in Gewande vóór 1733 als 1e, 2e of 3e kind van Roelof (V 6) en Gon(da) Schetters, wsch. gedoopt in Empel, boer, begraven in Alem of Empel 15-6-1773, trouwt in Empel 18-2-1748 **Wilhelm(in)a / Willemina (Willemijn) Peter van Gerven / van Gerwe(n)**, geboren in Empel, begraven in Alem 24-4-1770.

Uit dit huwelijk, 7e generatie:

- V6.2.1** **Alegonda (wsch. Gon(da)) van der Kalle**, gedoopt in Empel 9-12-1748, zie **V6.2.1**
- V6.2.2** **Petronella (Pieternel) van der Callen**, gedoopt in Alem 22-2-1751
- V6.2.3** **Cornelia (wsch. Neeltje) van der Kallen**, geboren in Alem, gedoopt in Alem 19-2-1753, dagloonster, overleden in 's-Hertogenbosch 5-10-1813, trouwt in Orthen 22-2-1784 **Adrianus (Adrien) Romeijnders / Romijnders**, geboren en gedoopt in Lith 12-11-1747, landbouwer, overleden in 's-Hertogenbosch 5-6-1819, zoon van **Gerardus Romeijnders** en **Wilhelmina van Uden**
- V6.2.4** **Rodulphus (Roel(of)) van der Kallen**, gedoopt in Alem 4-11-1754, jong overleden
- V6.2.5** **Elisabetha (/ Elisabeth) van der Kallen**, geboren in Alem, gedoopt in Alem 7-5-1756, arbeidster, overleden in Engelen 14-9-1829, trouwt in 's-Hertogenbosch 23-2-1783 (en R.-K. in Orthen 23-2-1783) **Martinus van de Wijgert / van de(r) Wijngaert / van de(r) Wij(n)gaart** geboren in Orthen, overleden vóór 1815, zoon van **Gerardus (Gerrit) van de Wijgert**
- V6.2.6** **Rodulphus (Roel(of)) van der Kallen**, gedoopt in Alem 3-10-1758, zie **V6.2.6**
- V6.2.7** **Joannes (Jan) van der Kallen**, gedoopt in Alem 6-11-1760, jong overleden
- V6.2.8** **Joannes (Jan) van der Kalle**, gedoopt in Alem 28-1-1762 jong overleden
(In het doopboek van Empel staat 8 juni 1762 i.p.v. 28 jan. 1762.)
- V6.2.9** **Joannes (Jan) van der Kalle**, gedoopt in Alem 14-11-1763
- V6.2.10** **Catharina van der Callen**, gedoopt in Alem 24-5-1768
- V6.2.11** **Elisabeth van der Callen**
geboren in Alem vóór 24-4-1770, overleden in Alem 13-9-1770.
(Zij is de tweede Elisabeth in dit gezin. Haar zus Elisabeth leeft nog !)

V6.2.1 Alegonda van der Kalle

gedoopt in Empel 9-12-1748, dienstbode, wsch. overleden in Driel vóór 1805,
trouwt in Driel 29-8-1790

Wilhelmus (Willem) van Gulp / van Gurk, geboren in Vught.

Willem trouwt 2e keer in Driel 5-5-1805

Agnes Strik, geboren in Alphen ca. 1760.

Onwettig kind van Alegonda, 8e generatie:

V6.2.1.1 *Wilhelmina van der Kallen*, gedoopt in Bokhoven 2-4-1778.

V6.2.6 Rodulphus (Roel(of)) van der Kallen

gedoopt in Alem 3-10-1758,

overleden in Empel wsch. 2 of 3 jan. 1802, begraven in Empel 4-1-1802,
trouwt in Kerkdriel 18-5-1783

Anna Pompe, weduwe, geboren in 's-Gravenhage,
begraven in Driel 8-11-1806.

Anna trouwde 1e keer in Driel 18-4-1773

Adrianus (Adriaan) Pompe, geboren in Maren.

Uit het huwelijk van Roelof en Anna, gedoopt in Kerkdriel, 8e generatie:

V6.2.6.1 *Wilhelma van der Kallen*, gedoopt 9-10-1783

V6.2.6.2 *Martinus van der Kallen*, gedoopt 14-10-1785

V6.2.6.3 *Cornelia van der Kallen*, gedoopt 11-12-1786

V6.2.6.4 *Adriana van der Kallen*, gedoopt 2-8-1788,
overleden in Driel 4-12-1829, trouwt in Driel / Kerkdriel 27-1-1814
Nicolaus (Klaas) van Dijck, gedoopt in Driel / Kerkdriel 18-5-1786

V6.2.6.5 *Cornelia van der Kallen*, gedoopt 25-12-1792.

Van *Joannes (Jan) van der Kalle* (V6.2.9) en *Martinus van der Kallen* (V6.2.6.2) weet ik niet of zij jong zijn overleden. Tot nu toe heb ik geen nakomelingen gevonden. Als deze twee geen nageslacht hebben gehad, dan is DE EMPELSE TAK uitgestorven.

© 1999 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

DE MARENSE TAK

De basisgegevens

V 7 Joannes (Jan) van der Callen

zoon van Theodorus (Dirck / Derck / Drieckt) Ru(e)lens / van der Callen (IV 3), geboren in Gewande, gedoopt in Empel 17-5-1698, boer, wsch. overleden in Gewande / Maren vóór 22-6-1742, trouwt **Petronella (/ Peeteronella / Petronilla) (Pieternel) van Heumen / van Heume**, gedoopt in Lith 16-5-1698, boerin, overleden na 28-2-1764, dochter van *Theodorus van Heumen* en *Joanna Peters (/Peter Romboudts)*.

Pieternel hertrouwt in Maren 31-7-1742

Gerardus (Geerit/Gerrit) Claas Kergo / Chergo / Kerrigo / Cargo, geboren in Alem, begraven in Maren 10-1-1775.

Uit dit huwelijk, geboren in Gewande / Maren, 6e generatie:

V7.1 **Theodorus (/ Dorotheus) (Dorus) van der Calle / van der Kallen**, zie V7.1

V7.2 **Johannes (Jan) van der Kallen**, begraven in Maren 2-5-1781, trouwt in Empel 12-9-1778

Hendrina (Hendrien) Wil(le)ms van den Dungen, geboren in Berlicum, wsch. gedoopt in Berlicum 31-5-1739, wsch. dochter van *Wilhelmus (Wilhelm) Peters van den Dungen* en *Anna Hendricks*.

Hendrien trouwt 2e keer in Berlicum 25-1-1784

Jan Jacobus van Gestel, weduwnaar van *Johanna van Heijnsbergen*.

V7.1 Theodorus (/ Dorotheus) (Dorus) van der Calle / van der Kallen

geboren in Gewande / Maren, begraven in Maren 8-2-1781, trouwt in Maren / Alem 22-5-1763

Antonia (Teun) de Rouw, geboren “op het Wilt” in Maren, begraven in Maren 14-5-1776.

Uit dit huwelijk, gedoopt in Maren, 7e generatie:

V7.1.1 **Joanna (/ Johanna) van der Kalle / van der Kallen**, gedoopt 28-2-1764, mogelijk begraven in ‘s-Hertogenbosch 3-5-1796

V7.1.2 **Maria van der Calle**, gedoopt 15-2-1767, wsch. begraven in Maren 31-3-1767

V7.1.3 **Petrus (Pieter) van der Calle**, gedoopt 13-9-1768, wsch. begraven in Maren 8-11-1770

V7.1.4 **Petrus (Piet(er) / Peter) van der Calle**, gedoopt 13-11-1771, zie V7.1.4.

V7.1.4 Petrus (Piet(er) / Peter) van der Calle
--

gedoopt in Maren 13-11-1771, dagloner / kleermaker / arbeider,
overleden in Alem 27-5-1836, trouwt in Alem 9-6-1799
***Dorothea(/ Theodora) (Dora) Jans(s)en / Hoogemoet / Hoogmoed
genaamd (/) Kerkhof(f)*** , gedoopt in Alem 17-12-1776,
overleden in Alem 2-2-1840, dochter van
Joannes (Jan) Hoogemoet en Christina van Soggel.

Uit dit huwelijk, 8e generatie:

- V7.1.4.1** ***Antonia (wsch. Teun) van der Kallen***, gedoopt in Alem 9-3-1800,
zie V7.1.4.1
- V7.1.4.2** ***Johanna van der Kallen***, gedoopt in Alem 22-11-1801,
overleden in Alem 9-7-1818
- V7.1.4.3** ***Theodorus (wsch. Dorus) van der Kallen***,
gedoopt in Alem 2-10-1803, begraven in Alem 5-11-1803
- V7.1.4.4** ***Theodorus (wsch. Dorus) van der Kallen***, gedoopt in Alem 6-4-1806,
overleden in Alem 9-1-1838, bij zijn overlijden zonder beroep
- V7.1.4.5** ***Christianus (Christiaan) van der Kallen***, gedoopt in Alem 5-8-1808,
zie V7.1.4.5
- V7.1.4.6** ***Johannes (Jan) van der Kallen***, gedoopt in Alem 8-9-1810,
zie V7.1.4.6
- V7.1.4.7** ***Adriana van der Kallen***, geboren in Alem 4-11-1812,
overleden in Alem 18-2-1859, trouwt in Alem 12-5-1840
Hendrikus (Hendrik) Schippers
- V7.1.4.8** ***Josephus van der Kallen***, geboren in Alem 21-1-1815, dienstknecht,
overleden in 's-Hertogenbosch 4-1-1864
- V7.1.4.9** ***Jan van der Kallen***, geboren in Alem 22-4-1820,
overleden in Alem 22-4-1820.

V7.1.4.1 Antonia (wsch. Teun) van der Kallen
--

gedoopt in Alem 9-3-1800, arbeidster, overleden in Alem 28-12-1825.

Onwettig kind van Antonia, 9e generatie:

- V7.1.4.1.1** ***Antonius van der Kallen***, geboren in Alem 22-12-1825,
overleden in Alem 27-12-1825.

V7.1.4.5 Christianus (Christiaan) van der Kallen

gedoopt in Alem 5-8-1808, arbeider, overleden in Alem 18-8-1846,
trouwt in Alem 1-5-1834

Anna Maria Schelle / Schel, geboren in Maren 1-5-1811, arbeidster,
overleden in Alem 19-8-1846, dochter van
Hendrikus Schelle en *Geertruida van Kaay*.

Uit dit huwelijk, geboren in Alem, 9e generatie:

- V7.1.4.5.1 *Geertruida van der Kallen*, geboren 11-5-1835,
overleden in Alem 27-5-1835
- V7.1.4.5.2 *Petrus (Pieter) van der Kallen*, geboren 10-2-1837,
overleden in Maren / Alem 20-4-1852
- V7.1.4.5.3 *Geertruida van der Kallen*, geboren 18-2-1838,
overleden in Alem 29-6-1839
- V7.1.4.5.4 *Theodora van der Kallen*, geboren 28-4-1840,
overleden in Alem 1-9-1840
- V7.1.4.5.5 *Hendrika van der Kallen*, geboren 12-7-1841, dienst..... (onleesbaar),
trouwt in Driel 22-1-1870
Johannes Mirer, geboren in Driel 8-5-1836, arbeider
- V7.1.4.5.6 *Theodora van der Kallen*, geboren 4-6-1844,
overleden in Alem 18-7-1844.

V7.1.4.6 Johannes (Jan) van der Kallen

gedoopt in Alem 8-9-1810, arbeider / landbouwer,
overleden in Alem 11-2-1889, trouwt in Alem 25-6-1840
Antonia van Hoorn, geboren in Hedel 13-4-1812,
dienstmeid / arbeidster, overleden in Alem (25?)-5-1871, dochter van
Jo(h?)annes (Jan) van Hoorn en *Joanna van Well*.

Uit dit huwelijk, geboren en overleden in Alem, 9e generatie:

- V7.1.4.6.1 *Peter(/ Petrus) van der Kallen*, geboren 3-8-1841, landbouwer,
overleden 8-11-1903
- V7.1.4.6.2 *Johanna van der Kallen*, geboren 29-7-1844, overleden 23-3-1914
- V7.1.4.6.3 *Theodorus van der Kallen*, geboren 30-5-1849, landbouwer,
overleden 9-12-1904.

DE MARENSE TAK is in 1914 uitgestorven.

□ RULEN (III 1) EN ZIJN GEZIN

III 1 Roeloff (Rulen) Aelbert Janssen

Zijn afschuwelijke leefomstandigheden

Honger en kou

Ook *Rulen* heeft het evenals zijn vader en grootvader afschuwelijk getroffen. Als hij geboren wordt is *de 80-jarige oorlog* al hervat. Hij is net zeven jaar als *Frederik Hendrik* in 1629 met zijn *belegering van 's-Hertogenbosch* begint. Zoals in deel 2 al vermeld, heeft die belegering voor de *Berlicummers* rampzalige gevolgen. *Frederik Hendriks* soldaten halen hun paarden, vee, levensmiddelen, hout en alles wat waarde heeft weg. Ook wordt land onder water gezet. Op de ondergelopen landbouwgrond kan tientallen jaren niets meer verbouwd worden. De meeste *Berlicummers* hebben jarenlang vrijwel geen bestaansmiddelen meer.

Rulen heeft als kind al geleerd wat *honger* en *kou* betekent. Als *Aelbert* in 1642 en 1643 door de *H. Geestmeesters* extra bedeed wordt, omdat zijn gezin tot de *allerarmsten* behoort, woont *Rulen* waarschijnlijk nog thuis. Kennelijk is *Rulen* - dan 20 resp. 21 jaar oud - ook niet in staat om met zijn verdiensten zijn familie tegen *honger* en *kou* te beschermen.

Rulens beroep

Nergens staat vermeld, wat *Rulens beroep* is geweest, maar omdat een oudste zoon in die tijd vrijwel altijd het beroep van zijn vader leerde, zal hij waarschijnlijk *timmerman* zijn geworden. Daarnaast is hij na zijn trouwen mogelijk ook *boer* geweest, omdat *timmerman* voor de meeste timmerlieden *een nevenberoep* was. Ook het feit, dat *Rulens* zonen *Aelbert* en *Dirck* beide *boer* geworden zijn, wijst in die richting. Ik heb geen aanwijzingen gevonden, dat *Rulen* zelf ooit land heeft bezeten. Als hij (ook) *boer* is geweest zal hij zijn boerderij(tje) gepacht hebben.

De pestepidemieën

Door Frederik Hendriks oorlogsvoering sterft een groot deel van de *Berlicumse* bevolking. Zoals in deel 2 reeds vermeld, haalt de helft van de *Berlicummers* uit 1629 het einde van de oorlog niet! *Rulen* verliest heel veel mensen om hem heen. De bevolking is na april 1629 door *honger* en *ondervoeding* zó verzwakt, dat zij nog vatbaarder voor allerlei ziektes wordt. En de ergste van alle ziektes, die vat op hen krijgt, is *de pest*. Door het onder water zetten van hun land kan de *pest* via ratten zich razendsnel verspreiden, en doordat het land tientallen jaren onder water blijft staan, krijgen zij met *de ene pestepidemie na de andere* te maken.

De pest

De pest, in de volksmond ook *zwarte dood* genoemd, is een bacteriële infectieziekte. Pest onder mensen wordt voorafgegaan door pest onder knaagdieren en met name ratten. De pest wordt vooral door een *rattenvlo* - *de pestvlo* - van rat op rat overgebracht. Als er zoveel ratten door de pest gestorven zijn, dat die hongerige vlo geen levende rat meer kan vinden, valt hij ook mensen aan.

De pest veroorzaakt bij de mens hoge koorts en bij een van de varianten zwelling van ontstoken lymfklieren, de z.g. *builenpest*. Dikwijls treedt daarna nog longontsteking - tegenwoordig *secundaire longpest* genoemd - op. Ook kan de pestbacterie direct *longontsteking* veroorzaken, de z.g. *longpest*. De *builenpest* was gemakkelijk als pest te herkennen, maar de *longpest* niet. Als in een 17e eeuwse begraafboek staat, dat iemand aan de pest is overleden, betreft het dus meestal de *builenpest*.

Doordat men de oorzaak van de pest nog niet kent, kan men de *pestepidemieën* nog niet vermijden. Wel probeert men de pest door verschillende maatregelen buiten het dorp te houden. Zo stelt *de pastoor van Berlicum* al in 1623 voorwaarden op voor alle gildenbroeders, waarin hij uiteenzet, hoe degenen, die aan de pest sterven, moeten worden begraven. Drie dekenen moeten de kist vergezellen, terwijl de vierde deken voorop moet lopen en moet roepen, dat er een besmet lijk volgt. De hoofddeken van het gilde moet bovendien zorgen voor een lange kiel en een kar, die uitsluitend gebruikt mag worden voor het begraven van een besmet lijk. Hij moet ook zorgen voor een waterdichte kist en een diep graf. (Voor het zo begraven van een groot lijk ontvangt het gilde f 3,-, voor een kleine volwassene of een arme f 1,25 en voor een kind f 0.75.) Ook de *schepenen van Berlicum* proberen de pest tegen te houden. Zo bepalen zij b.v. in 1656, dat het verboden is, om zolang als er pest in 's-*Hertogenbosch* heerst, mest uit de stad te halen en op het land te verspreiden. De boete op overtreding wordt op drie gulden (nu ca. 700 gulden) gesteld. Helaas blijken al deze maatregelen niet afdoende. In *Berlicum* heerst de pest o.a. in 1629, 1630, 1631, 1635 en 1636, waarbij minstens 40% van de overleden bewoners *aan de pest* is overleden. Maar ook lang na het einde van de 80-jarige oorlog komen in *de Meierij* en in *Berlicum* nog *pestepidemieën* voor.

Tijdens de pestepidemie van 1629 verliest *Rulen* in ieder geval *zijn opa van vaderszijde* - onze stamvader *Jan* (I 1) - en zijn nog geen zeven jaar oudere *tante Aelken*. Zij sterven slechts vijf dagen na elkaar. In het begraafregister staat achter hun namen geen pest vermeld, maar zij kunnen aan *longpest* zijn overleden.

Je had een kleine kans, als je *de pest* kreeg, de ziekte te overleven. Doordat *Rulen* zoveel *pestepidemieën* heeft meegemaakt, lijkt het mij onwaarschijnlijk, dat hij alle keren de dans is ontsprongen, maar zelfs als hij zelf geen pest heeft gehad, heeft hij door die pestepidemieën *onvoorstelbaar veel ellende* meegemaakt.

De zielzorg en het onderwijs in Berlicum tussen 1629 en 1648

In het capitulatieverdrag van 's-Hertogenbosch van 1629 werd niet alleen bepaald, dat de Spaanse soldaten moesten vertrekken, maar o.a. ook dat *alle katholieke kerken en bezittingen van katholieke instellingen onteigend* zouden worden en dat *de bisschop en vrijwel alle priesters en mannelijke kloosterlingen de stad moesten verlaten*.

Omdat de Staatse machthebbers claimden, dat zij met 's-Hertogenbosch ook *de Meierij* hadden veroverd, stelden zij, dat die bepalingen ook voor de dorpen in de Meierij golden. In heel veel dorpen zijn na 1629 kerken en kapellen gesloten en de priesters verdreven. In *Berlicum en Middelrode* zijn de kapellen in *Kaathoven* en *Middelrode* onteigend en de wereldheren, die ze bedienden, verdreven, maar de *kerk* en *pastorie* in *Berlicum* zelf werden niet onteigend en de *Berlicummers* behielden hun *pastoor* en *kapelaan* - op enige onderbrekingen na - in hun midden. De *Berlicummers* boften, wat dit betreft, geweldig. Zij hadden heel bijzondere en invloedrijke pastoors. Van 1628 tot zijn dood in 1640 is *Paulus van den Dael pastoor van Berlicum*. Hij is daarnaast ook *deken van Orthen, Zaltbommel, Heusden en Geertruidenberg*. Van 1628 tot 1641 is *Joachim Keyzers kapelaan* en daarna, tot hij in 1668 *abt van de Norbertijnen* wordt, hun pastoor.

De *Norbertijnen* behielden in deze oorlogsjaren hun bezittingen en mochten *in de Meierij* blijven wonen, op voorwaarde, dat zij zich niet buiten hun parochies zouden begeven. Verder mochten zij *geen godsdienstoefeningen verzorgen, geen sacramenten toedienen en geen onderwijs geven*. Hun toch gunstige *uitzonderingspositie* hadden zij aan hun *abt Johannes Moors*¹ te danken.

Paulus van den Dael en *Joachim Keyzers* storen zich niet aan de Staatse verboden en *gaan door met hun zielzorg*. Zij worden verschillende keren gevangen genomen. In 1631 wordt *Paulus van den Dael* opgepakt en in een kerker in 's-Hertogenbosch opgesloten. Zodra hij vrij is, gaat hij weer door met zijn parochianen zo goed mogelijk bij te staan. In 1637 en 1639 reist hij samen met zijn *abt Johannes Moors* naar *Den Haag* en *Brussel* om te proberen de twee strijdende partijen *tot vrede* en *tot meer tolerantie* te bewegen. Helaas zonder enig resultaat. Vlak voor er in 1648 vrede gesloten wordt, verslechtert de situatie aanzienlijk en moet ook *pastoor Joachim Keyzers* vluchten.

Het katholieke basisonderwijs kan tijdens deze oorlogsjaren nog min of meer doorgaan. In 1624 wordt *Mr. Thomas Jegers Jansz.*² - ook *Mr. Thomas de Jeger* genoemd - *secretaris van Berlicum*. Daarnaast is hij vele jaren *schoolmeester* en ook nog *notaris*. Als *Rulen* (III 1) onderwijs heeft genoten³, heeft hij van hem les gehad.

¹ - *Jan Moors* is van 1613 - 1624 pastoor van Berlicum. In 1621 wordt hij tot abt van de Norbertijnen benoemd. In 1625 vertrekt hij naar hun refugiehuis (tijdelijk klooster) in 's-Hertogenbosch. In 1629 is hij een van de onderhandelaars van 's-Hertogenbosch, die met *Frederik Hendrik* en de *Gecommitteerden van de Republiek* - vlak voor de overgave van 's-Hertogenbosch - over de capitulatievoorwaarden onderhandelt. (Zie o.a. *Zij maakten Brabant katholiek*, deel 1, door Dr. J. Peijnenburg pr.)

Jan Moors is ook een van de ondertekenaars van het capitulatieverdrag. Hij heeft vast laten leggen, dat de *Norbertijnen* al hun bezittingen in de Meierij mochten behouden. In feite bereikte hij - als een kundig diplomaat - veel meer dan de bisschop.

² - In 1620 is *Thomas Jegers Jansz.* getuige bij de ondertrouw van *Aelbert* en *Iken* (zie deel 2, blz. □ O-1).

³ - Opm.: Er bestond nog geen leerplicht.

De inlijving bij de Republiek in 1648

De *Vrede van Münster*⁴, die een einde aan de 80-jarige oorlog maakt, brengt niet alleen met zich mee, dat Spanje de Republiek als een zelfstandige staat erkent, maar ook dat Spanje een deel van het Hertogdom Brabant, waaronder 's-Hertogenbosch en de Meierij, afstaat aan de Republiek. *Berlicum* gaat tot *Staats-Brabant* behoren. Op 5 juni 1648 wordt de vrede in 's-Hertogenbosch officieel afgekondigd en gevierd. Bij die viering zijn ook veel *Berlicummers* aanwezig. 5 juni 1648 worden *Aelbert, Iken en hun kinderen inwoners van de Republiek* en zijn ze ongewild *geen Zuidelijke Nederlanders* meer!

De periode 1648 - 1672

“*Vrede*” blijkt al gauw een loos begrip. De grote mogelijkheden proberen bij de Staten voor 's-Hertogenbosch en de Meierij *vrijheid van godsdienst* te verkrijgen, maar tevergeefs. Voor de nog ca. 900 *Berlicummers*, die de oorlog en pestepidemieën hebben overleefd, begint de *terreur* van de *Calvinistische machtshebbers* al heel snel.

De *Staten Generaal*, die *Staats-Brabant* gaan “besturen” - of beter gezegd *met geweld economisch ruïneren* - laten al heel snel beslag leggen op “*geestelijke goederen*”. Ook het kasgeld en de bezittingen van *de Tafel van de H. Geest* worden in beslag genomen. Vergezeld van een ruiterbende trekken *drie leden van de Staten Generaal* de dorpen binnen en sluiten er de kerken en pastorieën. De pastoors komen op straat te staan. Op 16 juni 1648 wordt met trompetgeschal in alle dorpen een “*plakkaat*” afgekondigd. Hierin wordt bevolen aan alle abten, prelaten, priesters, kanunniken en monniken om binnen veertien dagen *de Meierij te verlaten*. Ze worden verbannen en alle kerken en kapellen moeten gesloten en van alle ornamenten ontdaan worden. Op een boete van f 1000,- (een extreem hoog bedrag) mag geen “*Paapse dienst*” meer gehouden worden. Van de enorme rijkdom van de abdij kunnen de Staten ook hun handen niet afhouden. Op 9 juli 1648 besluiten de Staten tot *opheffing van de abdij van de Norbertijnen* en worden haar bezittingen, ondanks de eerder plechtig erkende vrijheid van de abdij, toch onteigend. De verkoop van de gebouwen en gronden begint al in 1654 en gaat nog tot in het midden van de 18e eeuw door. Ofschoon *gereformeerden* de hoeven en verdere bezittingen *voor een habbekrats* kunnen kopen, blijken er toch te weinig gereformeerden, die in dit verwoeste gebied willen gaan wonen, zodat de verkopenen zó lang doorgaan. 14 april 1649 verschijnt weer een *plakkaat*. Daarin weer een aanval op alle geestelijken, die nog in het land mochten zijn of komen. Verder zijn o.a. alle godsdienstoefeningen in huizen, op schepen, plaatsen en velden op straffe van hoge boetes verboden en zijn collectes t.b.v. de katholieke kerkgemeenschap, gasthuizen (= ziekenhuizen) of kerkelijke instellingen verboden. Ondanks het feit, dat er in 1649 nog *geen enkele gereformeerde* in *Berlicum* woont, komt er in 1649 een felle *gereformeerde predikant* naar *Berlicum*. Deze dominee - *Everhard Schuijl* neemt zijn intrek in de voormalige pastorie.

Rulens broer Hendrick is 11-7-1649 weliswaar *niet in de kerk*, maar wel in *Berlicum* R.-K. getrouwd. Daarom vermoed ik, dat *Rulens vader Aelbert* (II 4) vóór de komst van de dominee is overleden en dat ook *Hendrick* (III 3) nog net vóór de komst van deze “*papenhater*” is getrouwd.

⁴ - Opm.: Het vredesverdrag wordt op 30 januari 1648 in *Münster* getekend.

Ook alle *katholieken in hoge(re) functies* worden ontslagen. In *Berlicum* worden in 1651 de *drossaard* en de al genoemde *secretaris/schoolmeester Mr. Thomas de Jeger* uit hun ambt gezet. *Katholiek onderwijs* wordt van dan af onmogelijk gemaakt. *Rulens kinderen* zullen dus zeker *niet naar school* zijn geweest.

Ook de *vorsters* (= veldwachters) moeten vervangen worden. In *Berlicum* wordt de *vorster* in 1652 vervangen. In 1654 wordt er nog een *tweede gereformeerde vorster* aangesteld. Uit een telling uit 1654 blijkt, dat er dan 168 haardsteden met 1017 inwoners en 1117 beesten in *Berlicum en Middelrode* zijn. Men heeft vanaf 1654 dus 1 vorster op ca. 500 personen, kinderen meegerekend, die de katholieken in de gaten moet houden. Door al de onteigeningen, verbanningen en ontslagen volgt er *een massale uittocht* van geestelijken, katholieke adel en hogere functionarissen naar de *Zuidelijke Nederlanden*. Pachters en landarbeiders raken hun werk kwijt. De samenleving raakt *totaal ontwricht*. Doordat de verwoeste dorpen - met zeer hoge oorlogsschulden - en de *arme* achtergebleven inwoners ook nog een hele waslijst *niet op te brengen belastingen* moeten betalen, heeft de *door de Staten veroorzaakte uitzichtloze armoede* en het door hen veroorzaakte *analfabetisme* in dit gebied *tot ver in de 20ste eeuw* zijn sporen nagelaten.

In 1656 voeren de Staten *successiebelasting* in. Er verschijnt een *plakkaat* met regels m.b.t. het *noteren* en *doorgeven* van *alle overleden personen*. Voortaan moet de *gereformeerde schoolmeester/koster* alle overleden personen noteren en deze gegevens inleveren bij de *secretaris*. De *Berlicumse gereformeerde secretaris* heeft de ingeleverde lijsten met overledenen uit de periode 1 april 1656 tot 11 maart 1663 overgeschreven in het *Register van de Collaterale Successie*. Hierdoor weten we, dat *Rulen* (III 1) tijdens de *vreselijke watersnood van 1658* ⁵, toen het water in *Berlicum* hoger stond dan ooit tevoren, *een kind heeft verloren*. Waarschijnlijk was dat toen zijn oudste en enige kind. Veel arme mensen woonden in kleine onstevige huizen zonder zolder en soms zelfs in lemen hutten op de hei. Zij konden bij een *watersnood* niet naar hun zolders vluchten. Veel van die huizen en hutten werden bij een overstroming ook weggespoeld. Het blijft gissen, welk *drama* zich toen voor *Rulen* en *zijn vrouw* heeft afgespeeld.

<p><i>Overleden te Berlicum: 24 febr. 1658 een kint van Reulen Aelberts.</i></p>

Uit het Register van de Collaterale Successie ⁶

De katholieken worden nog wel op het kerkhof van hun onteigende kerk begraven, maar de dominee ziet er nauwlettend op toe, dat geen "*Paapse stoutigheden*" worden begaan. Iedere uiting van katholicisme is verboden. Er mag geen begrafenisdienst worden gehouden, geen kruisje op de kist bevestigd worden, geen doodskleed met een kruis erop op de kist liggen. De rouwende familie mag ook niet bij het graf knielen, bidden of een kruisje slaan. Onder deze terreur heeft *Rulen* (III 1) ook nog zijn kind moeten begraven.

⁵ - De watersnoden van 1651 en 1658 heb ik besproken in deel 2 (zie deel 2: III 3, blz. □□ 2).

⁶ - Zie ORA Berlicum inv. no. 104, deel II f 2.

Uit de overlijdensakte van dit naamloze kind ⁷ en het feit, dat we weten wie er tot 11 maart 1663 in *Berlicum* zijn begraven, kunnen we concluderen, dat *Rulen* (III 1):

- vóór 1658 is getrouwd en
- vóór 11 maart 1663 niet zijn vrouw of nog een ander kind heeft verloren.

11-3-1663 is de *secretaris* gestopt met de lijsten met overledenen in het *Register van de Collaterale Successie* over te schrijven en zijn de na die datum ingeleverde lijsten verloren gegaan. Over de periode 1659-1715 bestaat - door de verjaging van de pastoor - ook geen *R.-K. begraafboek*. Met betrekking tot *Rulens gezin* valt dus niet meer te achterhalen, wanneer *Rulens* vrouw of hij zelf is overleden en ook niet of na 11-3-1663 nog andere kinderen jong zijn overleden.

De *Staten-Generaal* voeren in 1656 ook het *Echtreglement voor de Generaliteitslanden* in. Vanaf 18-3-1656 moeten de katholieken óf voor de dominee óf voor de schepenbank trouwen. Veel katholieken stoorden zich - zeker in de begintijd - niet aan dit reglement. Zij trouwden alleen voor de *R.-K. kerk*. Het oudste trouwboek van de schepenbank van *Berlicum* begint met een akte uit 1664. Toen was *Rulen* (III 1) al lang getrouwd. Het trouwregister van de *Nederduits-gereformeerde kerk* begint met een akte uit 1653. In dat register staat *Rulens* trouwen niet in. Als *Rulen* (III 1) na 18-3-1656 getrouwd is, is hij in ieder geval niet voor die gehate dominee getrouwd.

Rulens R.-K. trouwakte heb ik niet gevonden, maar hij zal zeker *R.-K.* getrouwd zijn. Veel uitgeweken *Norbertijnen* hebben hun zielzorg voortgezet en net over de grens van de *Republiek grenskapellen* en *noodkerken* gebouwd. De *Berlicumse pastoor* is in 1648 naar *Bedaf* gevlucht. *Bedaf*, een gehucht, dat tot *Uden* behoort, ligt net over de grens van de *Republiek* in het *Land van Ravenstein* ⁸. Hier heeft hij een *noodkerk* opgericht. De katholieken uit *Berlicum* en *Middelrode* lopen iedere zondag over kleine zandpaden ruim 2¼ uur heen en ruim 2¼ uur terug om daar de H. Mis bij te wonen. Vlak na 1648 lukt het de pastoor ook nog om - vermomd in burgerkleren - af en toe enige dagen de *Meierij* binnen te komen om er in het geheim de mis op te dragen en kinderen te dopen. Ongetwijfeld heeft hij tijdens deze geheime rondreizen ook paartjes getrouwd. Hij kon alleen niets *direct* noteren, want met een doop- of trouwboek rondreizen was veel te gevaarlijk. Thuis in *Bedaf* noteerde hij zo goed mogelijk alle aktes ⁹. In 1655 is de pastoor tijdens zo'n rondreis gevangen genomen en naar 's-Hertogenbosch overgebracht, waar hij twee maanden gevangen heeft gezeten. Daarna was het voor hem nog moeilijker om ongezien naar zijn parochianen toe te komen. Daarom zullen ook veel paartjes in de *schuurkerk* in *Bedaf* zijn getrouwd. Helaas zijn er van deze *noodkerk* geen registers bewaard gebleven. Omdat ik *Rulens trouwakte* niet in het *R.-K. trouwboek van Berlicum* of elders heb kunnen vinden, is het heel goed mogelijk, dat *Rulen* (III 1) - vóór 1658 (zie boven) - in *Bedaf* is getrouwd!

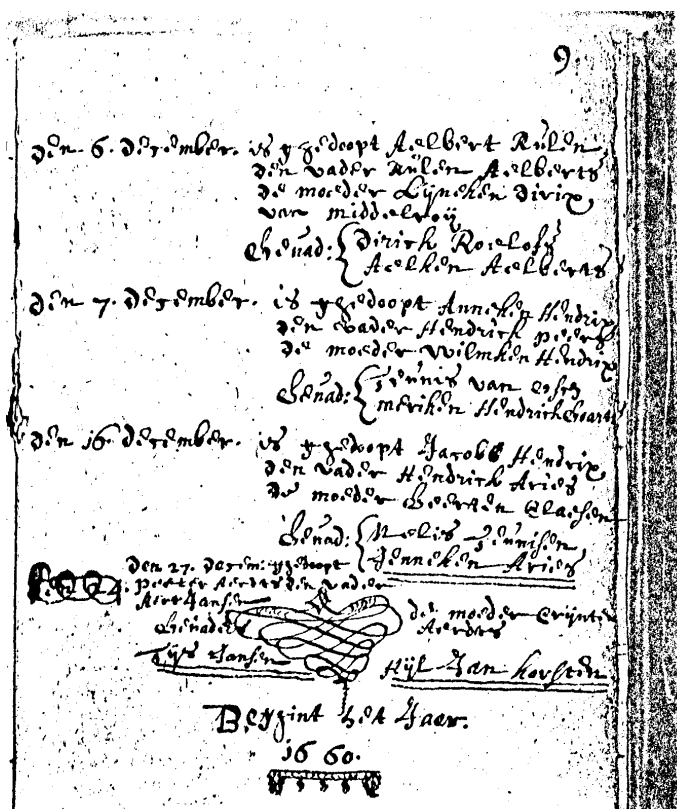
⁷ - Opm.: Naamloos, omdat ik van dit kindje geen doopakte heb kunnen vinden.

⁸ - Zie de kaart op blz. 8, waarop ik o.a. de grenzen van het *Land van Ravenstein* en van de vier *Kwartieren van de Meierij*, waaronder *Maasland*, waar *Berlicum* in ligt, heb overgetrokken, zodat ze duidelijker te zien zijn. *Berlicum* en *Uden* staan op deze kaart vermeld, *Bedaf* niet.

⁹ - Ook de *R.-K. doop- en trouwboeken* van (de parochie) *Berlicum* zijn in deze tijd bijgehouden!

Omdat *Rulens* gezin een *onmisbare schakel* in onze afstamming vormt, heb ik enige jaren *zeer intensief* naar *doopakten van Rulens kinderen* gezocht.

Omdat *Rulens* zoon *Aelbert* niet in het *R.-K. doopboek van Berlicum* stond, kon hij overal - ook in *Bedaf* - gedoopt zijn. De kans was dus groot, dat zijn doopakte helemaal niet meer bestond. Toch heb ik door gezocht en tenslotte *Aelberts doopakte* in het *R.-K. doopboek van de parochie van Den Dungen* gevonden.

De bovenste doopakte:

den 6e december (1659)
is gedoopt *Aelbert Rulens*
den vader *Rulens Aelberts*
de moeder *Lijneken Diricx*
van *Middelroij*
Gevad(er)¹⁰
Dirick Roelofs
*Aelken Aelberts*¹¹

Uit deze doopakte blijkt, dat *Rulens* (III 1) gehuwd is met *Lijneken Diricx*. Ze wonen bij de geboorte van *Aelbert* (IV 2) in "*Middelrode*". Omdat *Belveren* intussen bij *Middelrode* getrokken is, kan *Rulens* nog wonen, waar hij is opgegroeid.

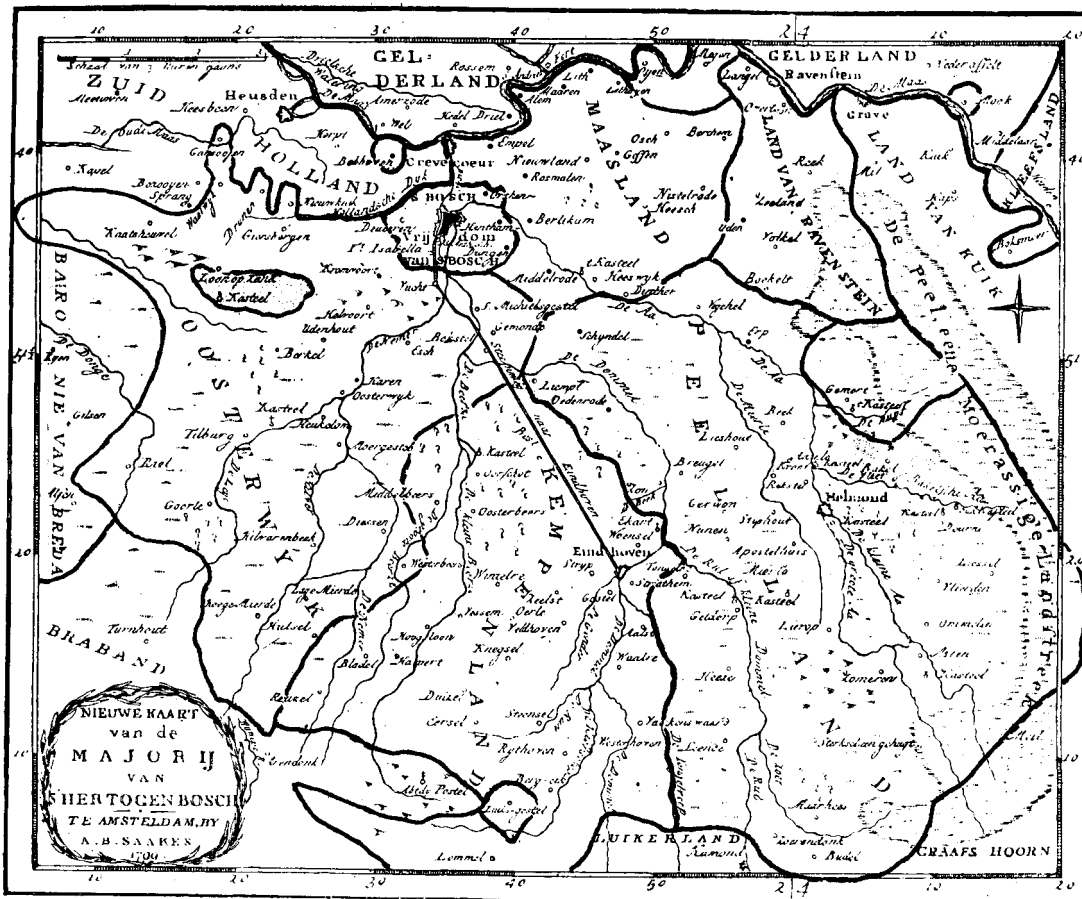
de doopakte van *Aelbert* (IV 2) uit het *R.-K. doopboek van Den Dungen* (1658-1683)

Om verschillende redenen kan *Rulens* zoon *Aelbert* (IV 2) in *Den Dungen* zijn gedoopt. Misschien kwam *Rulens* vrouw uit *Den Dungen*. Misschien durfde de pastoor niet naar *Middelrode* en wel naar *Den Dungen* te komen. En misschien dacht *Rulens*, dat de tijden van weleer nog eens terug zouden keren en *het poorterschap van 's-Hertogenbosch* ook voor *katholieken* weer waardevol zou worden. Zelf was hij door zijn doop in de *St Jan* van 's-Hertogenbosch *poorter van 's-Hertogenbosch* geworden. Misschien wilde hij, dat zijn zoon ook *poorter van 's-Hertogenbosch* werd.

¹⁰ - Opm.: *Gevad(er)* betekent hier: peetoom en peettante.

¹¹ - Opm.: *Aelken Aelberts* is *Rulens* zus *Aelken Aelberts* (III 7).

Den Dungen (op de verkleinde kaart hieronder *Dungen*) maakte tot 1810 deel uit van het *Vrijdom van 's-Hertogenbosch*. Alle personen, die in het *Vrijdom van 's-Hertogenbosch* geboren of gedoopt werden, kregen het *Bossche poortrecht*.

Een (verkleinde) kaart van de Meierij van 's-Hertogenbosch uitgegeven in Amsterdam in 1709.

Ook van *Rulens zoon Dirck* (IV 3) heb ik de doopakte gevonden.

14 Sept. Theodorus filius
Roelandi Aelberti et Catharinae
conjug. sive Goiart Roelofs
et Margaretae Geraert Ariens
Berlicum

14 (april 1664) is gedoopt
Theodorus zoon van
Roelandus Aelberts
en *Catharina*.
Getuigen:
Goiart Roelofs en
Margaretha Geraert
Ariens
Berlicum

de doopakte van *Dirck* (IV 3) uit het R.-K. doopboek van *Berlicum* (1621-1677)

Tussen 1649 en 1672 - juist als *Rulen* en *Lijneken* trouwen en kinderen krijgen - is de *godsdienstonderdrukking* het hevigst.

Bovendien maken de *Verenigde Nederlanden* in deze periode door hun inhaligheid en gebrek aan diplomatie ook nog veel vijanden. Dat resulteert in *verschillende oorlogen*. Deze oorlogen brengen weer *extra oorlogsbelastingen* en *veel ellende* met zich mee. Tussen 1666 en 1668 bevinden zich weer regelmatig *Staatse soldaten* in het dorp, die weer van alles opeisen.

Het rampjaar 1672

1672 zal tenslotte de geschiedenis ingaan als *het rampjaar*. Op 7-4-1672 verklaren *Engeland* en *Frankrijk* de *Republiek* de oorlog en zes weken later volgen de bisdommen *Keulen* en *Munster*. 15-5-1672 moet *iedere tiende man* zich bij het *Staatse leger* melden. *Rulen* (III 1) - hij is dan 50 jaar - zal al wel te oud voor die dienstplicht zijn geweest. Zijn zoons zijn dan 12 en 7 jaar en dus nog te jong.

Waar *Rulen* (III 1) wel mee te maken krijgt is met het *Staatse bevel* van 14-5-1672 aan *alle Berlicummers*. Om het oprukken van de Franse legers te bemoeilijken moeten ze:

- alle bomen omhakken
- alle veldgewassen vernietigen
- alle boerderijen en woonhuizen slopen
- met de nog aanwezige voorraden en het vee naar 's-Hertogenbosch komen ¹².

Na het inleveren van hun voorraden en vee aan het Staatse leger zouden ze dus niets meer hebben, waarschijnlijk zelfs geen onderdak! Gelukkig rukken de *Franse legers* zo snel op, dat dit onmenselijke bevel niet meer uitgevoerd kan worden.

Half juli 1672 bevindt de *Franse koning Lodewijk XIV* zich met zijn leger in *Berlicum* en *Heeswijk*, van waaruit hij 's-Hertogenbosch belegert. De *gereformeerden* zijn al eerder naar de stad gevlucht. De *Berlicummers* krijgen van *de Fransen* kortstondig hun kerk en godsdienstvrijheid terug, maar kunnen *het onderhoud van hun soldaten* niet betalen. Zij moeten *weer heel veel geld lenen*. De *Republiek* overleeft 1672 intussen met moeite.

Nadat het *Franse leger* in augustus 1672 is weggetrokken ¹³ keren de *gereformeerden* terug en hervatten zij direct hun *terreur*.

De periode 1672-1678

In juli 1673 herhaalt de situatie van 1672 zich. Het *Franse leger* is nu o.a. in *Middelrode* gelegerd. De *gereformeerden* zijn weer gevlucht, keren eind augustus 1673 terug, nemen daarna de kerk weer in beslag en proberen hun onderdrukking als van ouds voort te zetten. Dit keer lukt ze dat niet helemaal.

¹² - Zie : De Wamberg te Berlicum, door Wim van der Heijden, blz. 121.

¹³ - Opm.: In de winter kan men in die tijd geen oorlog voeren en men wil op tijd terug zijn.

De *katholieken* hebben tijdens hun afwezigheid op een afgelegen plek een *noodkerk* gebouwd. De gereformeerden durven deze niet af te laten breken. Ze zijn bang, dat als ze dat doen, de *katholieken* het komende jaar, als *de Fransen* weer terugkomen, zich bij hen aan zullen sluiten. Doordat de Franse soldaten zoveel levensmiddelen hebben opgeëist, dreigt er *hongersnood*.

In 1675 bevinden zich om de beurt *Franse* en *Staatse soldaten* in het dorp, die weer gratis eten, drinken en slapen eisen. De *Berlicummers* moeten - evenals vóór 1648 - opnieuw *dubbel* brandschatting en *dubbel* oorlogsbelasting betalen.

De *katholieken* hebben in deze oorlogsjaren wel *iets meer godsdienstvrijheid* gekregen. Tegen het betalen van z.g. *recognitiegelden*, o.a. aan de schout, worden *schuurkerken*¹⁴ nu getolereerd. De *Berlicummers* behoeven nu niet meer helemaal naar *Bedaf* te lopen om een mis bij te kunnen wonen. Zodra er echter in 1678 *vrede* gesloten is, wordt de *godsdienstonderdrukking* weer een stuk heviger tot 1688, wanneer de volgende oorlog - *de negenjarige oorlog* - tegen Frankrijk begint.

Laatste levenstekens van Rulen en Lijneken

Door hun *leefomstandigheden* zijn de gegevens over *Rulen* en zijn gezin zo schaars. Over *Rulens vrouw* heb ik vrijwel niets gevonden. Tijdens haar leven werden - misschien bewust - ook vrijwel *geen familienamen* genoteerd. Met *Diricx* valt niets te beginnen. Die naam komt veel te veel voor. *Het laatste levensteken* van *Lijneken Diricx* is daardoor de geboorte van *Dirck* (IV 3) in 1664. Uiteraard kan zij langer geleefd hebben.

6-3-1675 wordt *Rulen* (III 1) peetoom van *Jo(h)anna*, dochter van zijn broer *Arjen*¹⁵. *Jo(h)anna* is in *Berlicum* - mogelijk in de achteraf gelegen nieuw gebouwde noodkerk - gedoopt. Dit is *het laatste levensteken*, dat ik van *Rulen* (III 1) heb gevonden. *Rulen* is dus minimaal 52 jaar geworden. *Rulens zonen* zijn 6-3-1675 resp. 15 en 10 jaar. Het is te hopen voor hen, dat hun vader na de doop van hun nichtje nog enige jaren heeft geleefd.

Aelbert (IV 2) en *Dirck* (IV 3) hebben in ieder geval hun ouders overleefd¹⁶.

© 2001 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

¹⁴ - Schuren worden getolereerd, maar de gebouwen mochten beslist niet op een kerk lijken!

¹⁵ - Haar doopakte staat in deel 2 (zie deel 2: III, blz. □□ 4).

¹⁶ - Zie voor *Dirck* (IV 3) hierna en voor *Aelbert* (IV 2) deel 4.

□□ KINDEREN VAN RULEN (III 1)

IV Rulens zonen Aelbert (IV 2) en Dirck (IV 3)

Beide boer geworden

In deel 2 hebben we bij *Hendrick* (III 3) al gezien, dat de neven en nichten in *Schijndel* op een *boerderij* zijn opgegroeid en *boer* en *boerin* zijn geworden. Of ook Rulens zonen *Aelbert* (IV 2) en *Dirck* (IV 3) op een *boerderij* zijn opgegroeid is niet bekend. Wel zijn ook zij beide *boer* geworden.

Beide met een weduwe getrouwd

Aelbert (IV 2) en *Dirck* (IV 3) zijn, zoals we hiervoor hebben gezien, onder slechte omstandigheden opgegroeid en hebben niet, zoals hun neven en nichten in *Schijndel*, een stukje land van hun vader geërfd. Ik vermoed, dat zij beide als *boerenknecht* - als dagloner of seizoenarbeider - zijn begonnen en dat zij beide er in zijn geslaagd *boer* te worden, door met een *boerin* te trouwen, die jong *weduwe* werd.

Het lot van boerinnen, die jong weduwe werden

Eind 17e eeuw zijn de leefomstandigheden in *Berlicum* en de dorpen rondom *Berlicum* zó slecht, dat ook de sterfte onder jonge boeren en boerinnen hoog is. Boerinnen, die *jong weduwe* werden, stonden er zéér slecht voor als zij geen familielid hadden, die het werk van hun overleden man direct kon overnemen. Arme weduwen met een kleine pachtboerderij of rijke(re) weduwen met kinderen uit meerdere huwelijken stonden er het slechtste voor. Zij waren voor een boerenzoon, die land bezat of zou erven, geen aantrekkelijke huwelijkspartner meer. Weduwen, die hun boerderij niet meer draaiend konden houden en op moesten geven, behoorden in korte tijd tot de allerarmsten. Snel hertrouwen - desnoods met een *knecht*, die zelf niets bezat - was voor hen dikwijls nog de beste optie. Zo kregen *landbouwknechten*, die van aanpakken wisten en geacht werden een boerderij te kunnen runnen, toch nog een kans om *boer* te worden.

In die tijd gold heel letterlijk: “*De één z’n dood den ander z’n brood*”.

Aelbert (IV 2) trouwt bij zijn eerste huwelijk met een *arme weduwe* en wordt *pachtboer*, in eerste instantie waarschijnlijk op een *kleine boerderij*.

Dirck (IV 3) neemt letterlijk en figuurlijk “*heel veel hooi op zijn vork*”. Hij trouwt met een *rijke weduwe* met kleine kinderen uit meerdere huwelijken. Hij wordt daardoor aanvankelijk *een rijke boer op een grote boerderij*.

Beide verlaten Berlicum

Aelbert en Dirck zijn waarschijnlijk in Middelrode, dat tot Berlicum behoorde, opgegroeid. Beide broers verlaten - eind 17e eeuw - hun geboortedorp. Na hun vertrek wonen er - na meer dan een eeuw (!) - geen Van der Kallen's meer in onze bakermat Berlicum. Aelbert wordt boer in Rosmalen, dat ten noordoosten van 's-Hertogenbosch ligt. Dirck wordt boer in het gehucht Gewande, dat tot Empel behoorde en ten noorden van Rosmalen ligt.

fragment van de kaart van de Meierij van 's-Hertogenbosch uit 1709¹

Na hun verhuizing wonen *Aelbert en Dirck* nog “op loopafstand” van elkaar maar *vele uren lopen* van *Schijndel* (zie het kaartje hierboven). Ik vermoed daarom, dat zij al vóór 1700 het contact met *hun familie in Schijndel* hebben verloren.

© 2001 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

¹ - Zie bij III 3 de kaart op blz. 8. Voor de duidelijkheid, heb ik het rondje bij de genoemde plaatsen zwart opgevuld (zie het fragment van de kaart hierboven).

IV 3 Theodorus (Dirck) Rulens / van der Callen

Dirck (IV 3) en zijn gezin

Het meest complexe “van der Kallen” gezin

Dirck heeft voor zover ik weet het meest complexe “van der Kallen” gezin gehad. *Dircks* “stiefzoon” *Lucas* is bijvoorbeeld geen kind van hem of zijn vrouw. Doordat veel 17e eeuwse bronnen niet bewaard zijn gebleven, is *Dircks* gezin slechts *gedeeltelijk* te reconstrueren.

Aertje Lucas van Swanenburgh en Nelis Geurts van Henxtum

Aertje van Swanenburgh of *van Swaenbergen* en *Nelis van Henxtum*¹ staan aan de basis van *Dircks* gezin. Hoeveel kinderen zij hebben gehad is niet bekend. Bij Aertjes overlijden hebben zij *één zoontje*, *Lucas*, genoemd naar Aertjes vader. *Aertje* en *Nelis* hebben ook de basis voor *de relatieve welvaart van Dircks* gezin gelegd. Beide bezaten *onroerend goed*.

Onroerend goed, afkomstig van Aertje Lucas van Swanenburgh

Uit een bewaard gebleven *huurcontract* uit 1687 kan afgeleid worden, dat *Aertje* en *haar zus Luca* o.a. *een groot en klein huis*² hebben geërfd. Deze huizen, gelegen in *Gewande*, werden gehuurd door *Goossen van Herwijnen* (zie kader).

Een huurcontract uit 1687³

Kort samengevat:

Op 8 november 1687 zijn voor de notaris verschenen:

Cornelis Goorts van Henxtum, wonend in *Empel*, voor hemzelf en voor
Luca Lucassen van Swaenbergen, de zus van zijn vrouw, en
Goossen van Herwijnen, wonend in *Gewande*, in het deel,
dat tot de parochie van *Maren* behoort.

Cornelis heeft aan *Goossen* verhuurd:

“huijs, hoff met een cleijn huijsken daertegens overstaende met sijne voordere (= verdere) rechten ende toebehoorten gestaen ende gelegen onder de voors(eide) parochie van Maren op de blaeuw Sluijse aldaer”,
precies zoals het al enige jaren door hem bewoond en gebruikt is.

¹ - De familienamen “*van Henxtum*” en “*van Swanenburgh*” komen in allerlei variaties en schrijfwijzen voor. Ik heb die variaties bij de basisgegevens niet alle vermeld.

Opm.: De familie *van Henxtum* zal zijn familienaam danken aan het feit, dat zij “*op ‘t Henxtum*” (= een deel van *Gewande / Empel*) hebben gewoond.

² - Opm.: Ik vermoed, dat de twee huizen uit dit huurcontract hun ouderlijke boerderij hebben gevormd, waarvan na de dood van hun ouders mogelijk land apart verpacht of verkocht is. Een heel grote boerderij noemde men indertijd “hoeve”, een gewone boerderij “*huijs*”.

³ - Zie het ONA (= Oud Notarieel Archief) van ‘s-Hertogenbosch inv. no. 2838, f 192.

De huurperiode wordt telkens aangegaan voor een periode van vier jaar met voor beide partijen een opzegtermijn van twee jaar. *Goossen* moet voor de eerste twee jaren 59 gulden en voor de jaren daarna 60 gulden huur per jaar betalen. Verder wordt vastgelegd, dat als de huur bijtijds, d.w.z. vóór Kerstmis wordt opgezegd, de opbrengst van de "*hoff ende bogaert*" - zoals in die tijd gebruikelijk - voor de helft aan de verhuurder en de andere helft aan de huurder toekomt. Verder wordt ook vastgelegd, dat de huurder het "*huijs*", dat hij zelf bewoont, moet onderhouden, inclusief het dak, behalve als door onweer of storm het "*huijs*" instort. In dat geval komt de reparatie ten laste van de verhuurder. Verder wordt *Goossen* verplicht op eigen kosten "*een nieuwe muere*" aan te laten brengen, van de voordeur, dwars door de keuken tot aan de middendeur en moet hij deze muur onderhouden, maar het onderhoud aan "*het cleijn huijsken over den dijck*" blijft ten laste van de verhuurder. *Nelis* tekent de akte met *Cornelus van Henxtum*.

Aertje is na 8-11-1687⁴ en vóór 21-1-1688⁵ overleden. *Lucas* - 20-9-1686 in *Empel* gedoopt - erft - 1 jaar oud - "*zijn moeders helft*" van de bezittingen van zijn ouders. Omdat *Nelis* hertrouwt moet hij de bezittingen van *Lucas* in een "*staat en inventaris*" vastleggen en bij de Schepenen van *Empel* inleveren. Op 4 maart 1688 wordt die vereiste inventarisatie opgemaakt⁶. Uit die inventarisatie blijkt, dat *Aertje* bij haar huwelijk nog *meer onroerend goed* heeft ingebracht.

Lysbeth Willemse van Kuijck haar eerste huwelijk

Lysbeth trouwt de eerste keer met *Joost Martensz* en wordt jong *weduwe*. Omdat ze zeer vruchtbaar is - zie haar kinderen uit haar tweede en derde huwelijk - kan ze ook heel goed *kinderen* van *Joost* gehad hebben, maar die gegevens zijn niet bewaard gebleven.

Lysbeth Willemse van Kuijck haar tweede huwelijk

Lysbeth heeft een nauwe band met haar zus *Catharina*. *Catharina* woont in *Uden* en is getrouwd met *Jan Geurts van Henxtum*, de broer van *Nelis Geurts van Henxtum*. *Lysbeth* kent *Nelis* dus al vóóordat hij weduwnaar wordt. *Lysbeth* en *Nelis* gaan 21-1-1688 in ondertrouw en trouwen 12-2-1688 in *Driel*⁷.

Hun oudste zoontje *Aert*, genoemd naar *Nelis* overleden vrouw, wordt 14-2-1689 in *Empel* geboren. Hij wordt, omdat *Lysbeths* zus *Catharina* peettante wordt en uit *Uden* over moet komen, pas vier dagen na zijn geboorte gedoopt.

Dan wordt ook *Catharina weduwe*. Als *Lysbeth*, nog geen jaar na Aerts geboorte, een tweeling krijgt, is *Catharina* bij haar. *Catharina* wordt peettante van beide kinderen.

⁴ - De datum van het besproken huurcontract. *Aertje* leeft dan nog.

⁵ - Haar man hertrouwt en gaat 21-1-1688 in ondertrouw.

⁶ - Zie ORA *Empel*, inv. no. 32, blz. 34.

⁷ - Bij haar huwelijk met *Nelis* woont *Lysbeth* in *Driel*. Vandaar, dat ze daar trouwen.

De tweeling zal (*veel*) te vroeg geboren zijn, want *de vroedvrouw* doopt beide jongetjes direct na hun geboorte. Het eerste jongetje is al overleden als het tweede gedoopt wordt. Beide krijgen de doopnaam *Joannes*. Ze worden naar Nelis broer - en Catharina's overleden man - genoemd. De pastoor "*herdoopt*" het tweede kind nog diezelfde dag ⁸. Ruim een jaar later krijgen *Lysbeth* en *Nelis* weer een zoon. Omdat dit kind niet naar een van de opa's wordt genoemd, zal ook *Arjaen* wel naar een overleden broer of zus zijn genoemd. *Henricus van Kuijck* wordt peetoom en komt voor de doop over uit *Uden*. In december 1693 wordt *Guwilhelm - Willem* - geboren. *Aerdt Willemse van Kuijck* wordt peetoom en *Henrica Willemse van Kuijck* wordt peettante. Dan overlijdt *Nelis* en wordt *Lysbeth* voor de tweede keer weduwe. Omdat de eerste zoon uit haar derde huwelijk *niet* naar *Nelis* genoemd is, vermoed ik, dat *Lysbeth* bij *Nelis* dood *zwanger* was en haar *postuum geboren zoon* ⁹ naar haar man heeft genoemd.

De familie van Lysbeth Willemse van Kuijck

Hiervóór staan al Lysbeths zussen *Catharina* en *Henrica* en Lysbeths broers *Hendrick* en *Aerdt* vermeld, maar *Lysbeth* heeft ook minstens nog een broer *Jan* en waarschijnlijk een zus *Maria* gehad. Dat blijkt uit de volgende gegevens.

Lysbeths broer *Henricus Willemse van Kuijck* trouwt met *Lucasken Luickissen* en komt ook in *Empel* wonen, waarbij zijn vrouw *Lucasken Luickissen* zo goed als zeker Lucas tante *Luca(sken) Lucassen van Swaenbergen* is. Omdat *Jan Willemse van Kuick* peetoom wordt van hun zoon *Willem*, heeft *Lysbeth* ook een broer *Jan* gehad ¹⁰. Ook *Hendrick* wordt jong *weduwenaar*. Hij hertrouwt met *Wilhelma (Willemijn) Arijaens* en samen krijgen zij nog twee dochters: *Wilhelmina* en *Joanna* ¹¹.

Maria van Kuijck is getrouwd met *Frederik van Herwijnen*. *Jan Driecks* wordt peetoom van hun zoon *Aert* en *Sisken van der Kallen* wordt peettante ¹².

⁸ - De pastoor vermeldt in de gemeenschappelijke doopakte van de tweeling - zoals gebruikelijk in het Latijn - ook de *nooddoop* door de *vroedvrouw* en het *overlijden* van *Jantje* (1).

⁹ - De volgende zoon zou, als *Nelis* nog geleefd had, *Godefridus* - naar Nelis vader - hebben moeten heten. Van *Cornelis van Hengstum* heb ik geen doopakte kunnen vinden, maar het doopboek van de R.-K. kerk van Empel heeft waterschade opgelopen, waardoor een deel van de doopakten onleesbaar is geworden. Er is nog een reden, waarom ik denk, dat *Lysbeth* ook een zoon *Nelis* heeft gehad. 1-1-1742 treedt *Cornelis van Hengstum* op als voogd van *Martinus van der Callen*, zoon van *Roelof* (V 6). Omdat een zo'n direct mogelijk familielid tot voogd werd benoemd en *Roelof* meerdere halfbroers had, moet ook deze *Cornelis van Hengstum* wel een halfbroer van *Roelof* (V 6) zijn geweest.

¹⁰ - *Guwilhel(m) van Kuick* wordt 26-8-1693 in *Empel* gedoopt.

¹¹ - De familienaam van *Willemijn Arijaens* is mogelijk *van der Steen*, want 1-10-1704 wordt in *Empel* haar dochter *Joanna* gedoopt, waarbij *Arijaen van der Steen* peetoom wordt. Deze *Adriaen van der Steen* wordt later, als haar ouders zijn overleden, haar voogd van moederskant. *Dirck van der Callen* (IV 3) wordt *Joanna's* voogd van vaderskant. 11-2-1724 kopen haar voogden bij de erfdeling van de goederen van haar overleden ouders huijs, hof en gronden voor haar. Opm.: *Dirck van der Callen* en *Adriaen van der Steen* treden niet als voogd voor *Willemina* op, omdat *Willemina* dan al getrouwd is (met *Theunis van Roij*). Zie ORA van Empel, R 35, geen bladnummering aangegeven.

¹² - *Arnoldus (Aert) van Herwijnen*, geboren in *Maren*, wordt 9-1-1719 in *Empel* gedoopt.

Tot slot vermeld ik nog drie van *Lysbeths* kleinkinderen, waarvan “van der Kallen’s” peter en meter zijn geworden. Alle drie zijn in *Empel* gedoopt.

- 1) *Cornelis*, zoon van *Arjaen van Hengstum* en *Cornelia van Berlicum* waarvan *Rodulphus Drickts van der Kallen* 13-8-1716 peetoom wordt
- 2) *Elisabeth*, dochter van *Adriaen van Hengstum* en *Cornelia van Berlicum* waarvan *Jan Drieckt* en *Anna Drieckt van der Kallen* 25-2-1720 peter en meter worden en
- 3) *Joannes*, zoon van *Willem van Hengstum* en *Maria Boeck* waarvan *Drieckt van der Kallen* 14-3-1720 peter wordt.

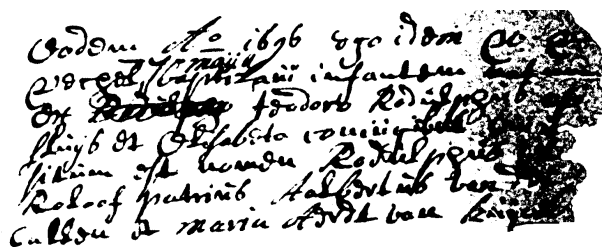
Lysbeths bezit

Omdat *Lysbeth* uit een groot gezin komt, zal haar inbreng aan *onroerend goed* in de huwelijksgemeenschap niet noemenswaard groot - misschien zelfs nihil - zijn geweest.

Lysbeth Willemse van Kuijck haar derde en Dircks eerste huwelijk

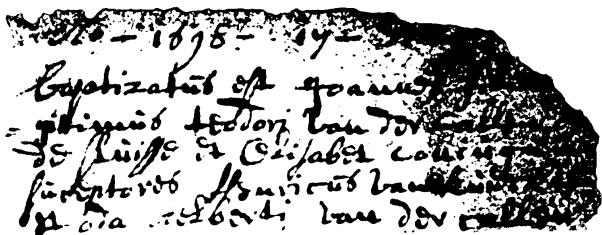
Lysbeth trouwt voor de derde keer - zo goed als zeker in *Empel* en waarschijnlijk in 1695 - met *Dirck van der Kallen*. Zij krijgen samen drie - geen vier! ¹³ - kinderen, namelijk *Roelof*, *Jan* en *Lijneken*.

Uit het gehavende doopboek van (de schuurkerk) in *Empel*:

Goden d' 1696 yzo dom de
vordel...
Op den 7den dach van
Mey is Elisabeth van
Hengstum op haren
Roelof wettig Aalbertus van
Callen & Maria Aerdt van Kuijck

Op dezelfde dag in het jaar 1696 heb ik op 7 mei het kind van *Teodorus Ruelens* op de *Sluis* en van *Elisabeta* gedoopt aan wie de naam *Rodulphus* of *Roloof* gegeven is. Peetoom en peettante zijn *Aalbertus van der Callen* en *Maria Aerdt van Kuijck*.

1698 - 17
Baptizatus est Joannes
wettige Teodori van der
Sluisse & Elisabeth
Hengstum Henricus van
Kuieckt & Oda Aelberts van der Callen

In het jaar 1698 is 17 mei gedoopt *Joannes wettige* zoon van *Teodorus van der Callen* op de *Sluisse* en *Elisabet*. Peetoom en peettante zijn *Henricus van Kuieckt* en *Oda Aelberts van der Callen*.

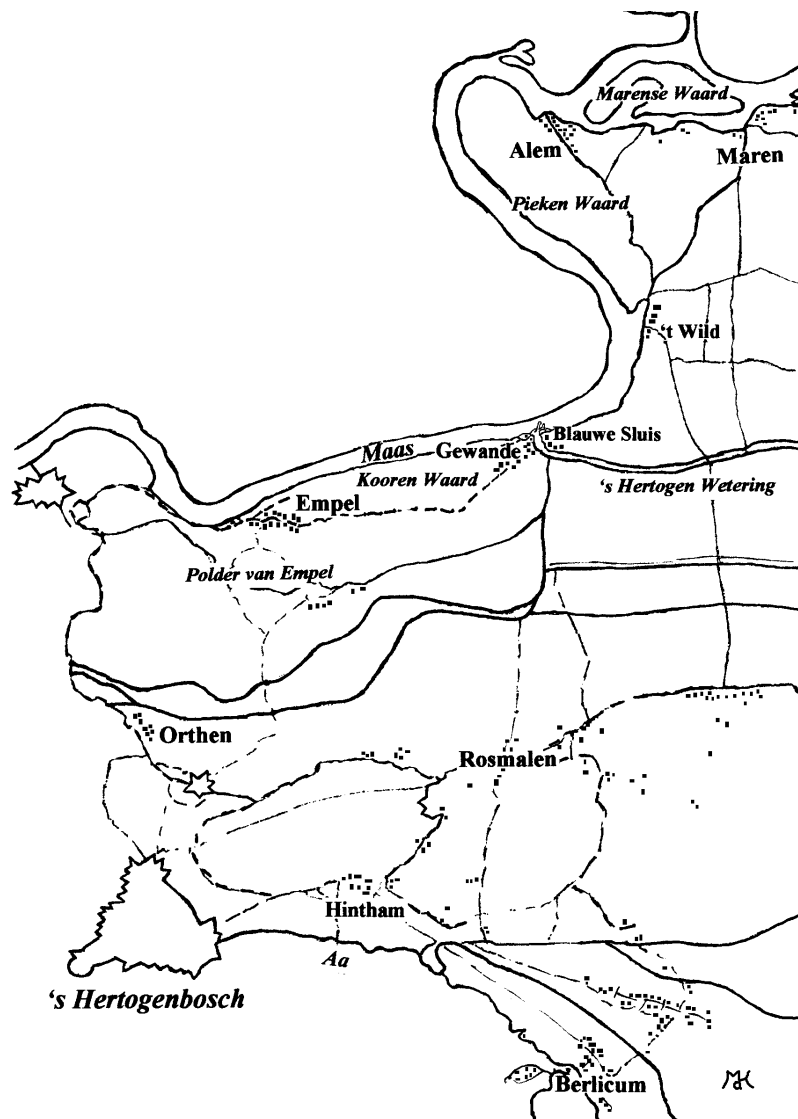
de doopakten van *Roelof* (V 6) en *Jan* (V 7) uit het doopboek van *Empel*

Lijneken wordt 31-5-1701 in *Empel* gedoopt. *Lucas* wordt peetoom van zijn “zus”. *Lijneken* heeft mogelijk maar kort geleefd.

¹³ - *Anna Drieckt van der Kallen*, die 25-2-1720 peettante van *Elisabeth van Hengstum* geworden is, blijkt (de uitleg komt nog) geen dochter van *Dirck* geweest te zijn.

Boer “op de Blauwe Sluis” in Gewande

In de doopakten van *Roelof* en *Jan* staat, dat *Dirck* en *Lysbeth* “op de Sluis” wonen. Op de kaart hieronder zien we langs de *Maas Empel*, *Gewande*, *Alem* en *Maren* liggen. Het gehucht *Gewande* behoort deels tot *Empel*, deels tot *Alem* en deels tot *Maren*. Het deel van *Gewande*, dat bij de *Blauwe Sluis*¹⁴ ligt, wordt “*Blauwe Sluis*” of kortweg “*Sluis*” genoemd. De boerderij van *Dirck* en *Lysbeth* ligt “op de *Blauwe Sluis*”¹⁵. Het is een grote boerderij met o.a. *weidegrond* in de *Kooren Waard* - een van de uiterwaarden van de *Maas* - die ‘s winters bij hoog water onder water loopt.

kaartje van een deel van de Meierij
getekend aan de hand van een militaire kaart van de Hattinga's uit 1748

¹⁴ - De *Blauwe Sluis* is een hardstenen sluis, die voor de afwatering van naastgelegen polders is aangelegd. Deze sluis behoorde tot de verdedigingswerken van 's-Hertogenbosch.

¹⁵ - Men gebruikt “op” als het terrein, waarop de boerderij gebouwd is hoger / hoog ligt.

Dircks financiële positie tijdens zijn eerste huwelijk

Dirck en *Lysbeth* zijn in vergelijking met veel arme Brabantse boeren en boerinnen uit hun tijd *relatief rijk*. *Dirck* kan bij verschillende openbare verkopen meebieden. Alleen boeren met enige financiële armslag kunnen dat bij duurdere kavels.

In het oud rechterlijk archief van Empel kunnen we lezen, dat *Dirck Ruelens* 20-9-1702 bij een openbare verkoping “mijnt”¹⁶:

- een ijseren hael¹⁷ voor 16 stuivers en
- een wit byst hockelingh¹⁸ voor 9 guldens en 15 stuivers.

Bij deze veiling koopt *Dirck* een jong wit kalfje voor bijna 10 gulden. Dat was in die tijd een groot bedrag, want arbeiders verdienden slechts 8 à 10 stuivers per dag!

Maar ook voor rijke boeren is het boerenbestaan in die tijd zwaar. Overstromingen, of slecht weer en daardoor misoogsten, of besmettelijke ziekten, die de veestapel wegvagen, zijn ook voor hen rampen, die zij nauwelijks te boven kunnen komen.

Of *Dirck* lang plezier heeft gehad van zijn witte kalfje is zeer de vraag, want al in 1703 slaat het noodlot toe. Dat blijkt uit een schepenaakte uit 1704¹⁹, waarin de President en Schepenen van de Heerlijkheid Empel en Meerwijk verklaren, “dat in het vorige jaar 1703 en speciaal in het midden van de maand juli door extra hoog water alle landerijen zodanig zijn geïundeerd, dat al het land onder Empel geen vruchten heeft opgeleverd, dat zelfs de hoven niet zijn bloot gebleven en door gebrek aan voedsel voor de beesten, deze tegen zeer geringe prijs in ‘s-Hertogenbosch verkocht moesten worden.”

Het duurt daarna een hele tijd, voordat *Dirck* weer bij openbare verkopen mee biedt.

13 april 1717 mijnt *Dirck van der Callen*²⁰

- een beddeken voor 19 stuivers en
- een var kalff²¹ voor 1 gulden en 6 stuivers.

Tijdens deze veiling koopt een ander een beddeken voor 8 stuivers.

2 maart 1719 mijnt *Dirck van der Callen*²²

- een waterpot en kan voor 4 stuivers en
- een vaers calff²³ voor 4 guldens en 2 stuivers.

Dirck biedt ook op “twee buijle wortelsaet” maar wordt hierbij overboden.

En opnieuw slaat voor *Dirck* en zijn gezin het noodlot toe. 1719 t/m 1723 worden ware rampjaren.

¹⁶ - Zie ORA Empel inv. no. 33, ongenummerd, datum 20 sept. 1702.

¹⁷ - Opm.: Een ijzeren haal werd gebruikt om een ketel of pan boven het open vuur op te hangen.

¹⁸ - Opm.: Jonge kalfjes stonden het eerste jaar in een hok en werden daarom *hokkeling* genoemd.

¹⁹ - Zie ORA Empel inv. no. 33, ongenummerd, datum 26 maart 1704.

²⁰ - Zie ORA Empel inv. no. 34, ongenummerd, datum 13 april 1717.

²¹ - Opm.: Een var(kalf) is een mannelijk rund (jonge stier) van ca. 1 à 2 jaar oud.

²² - Zie ORA Empel inv. no. 34, ongenummerd, datum 2 maart 1719.

²³ - Opm.: Een vaers(kalf) is een vrouwelijk rund (jonge koe) van ca. 1 à 2 jaar oud.

Dircks handtekening

Dirck ondertekent 9 november 1716 als getuige een stuk, waarin vastgesteld wordt, dat *Adriaen van (de) Oever* de inning van "*de verpondingh voor het jaar 1716*" op zich neemt ²⁴. Deze handtekening van *Dirck* is bijzonder. De meeste boeren uit Dircks tijd tekenen nooit een stuk. In een tijd, waarin katholieke onderwijzers hun beroep niet meer mochten uitoefenen, is het helemaal niet vanzelfsprekend, dat men (zijn naam) kon schrijven. *Dirck* tekent met *Derck van der Callen*.

handtekening van *Dirck* (IV 3) gezet 9 november 1716

Dircks tweede huwelijk

Pas betrekkelijk kort weet ik, dat *Dirck* (IV 3) 13-2-1720 in *Uden* is hertrouwd ²⁵ met *Anna Jans van Vechel*. Omdat *Dirck* uitgerekend in *Uden* is hertrouwd - een plaats die "*de gouden eikel*" voor *disfunctionerende minukukels* (zie kader) verdient - heb ik zijn tweede huwelijk niet zelf gevonden.

Uden, een ramp voor genealogen

Het Rijksarchief in 's-Hertogenbosch bezit van bijna alle Brabantse dorpen een index op de doop- en trouwboeken, maar *niet van Uden*. Kennelijk werkte men in het gemeentearchief van *Uden* niet mee om ook *Uden* in hun kaartstelsel op te nemen. Dat betekent moeizaam zoeken. Omdat ik ook ontdekt had, dat een of meer *Udense pastoors of kosteren* bij de doopschrijvingen van de tien kinderen van *Jennemie* (VII 2a) er een zootje van gemaakt hadden, besloot ik - jaren geleden - in het gemeentearchief van *Uden* te gaan uitzoeken, wat ik dáár over *Jennemie* en andere "*van der Kallen's*" nog kon vinden. In dat archief trof ik de eerste keer een *disfunctionerende gemeentearchivaris* aan. Van die gestoorde man mocht ik eerst *niet binnenkomen* en daarna *niets opzoeken!* Na die schandalige ontvangst en 5½ uur rijden voor niets, ben ik - nadat hij met pensioen was - er nog één keer heengereden. Omdat het archief die tweede keer *niet op orde* bleek te zijn, viel er weinig op te zoeken. Wel ontdekte ik, dat de *Udense gemeenteambtenaar*, die in *Jennemies* tijd het bevolkingsregister had moeten bijhouden, niet bleek te weten, hoe hij dat moest doen. Hij had, nadat ze in *Uden* was komen wonen, uitsluitend haar naam opgeschreven. Met zoveel *disfunctionerende mensen* kom je niet ver.

Dat ik na twee vergeefse ritten naar het gemeentearchief van *Uden*, er verder maar van afgezien heb, dat *Udense* archief nóg een keer te bezoeken, heb ik eind oktober 1999 aan *Jan van de Ven* ²⁶ verteld. *Jan* woont in *Uden* en komt regelmatig in dat archief. Hij bood aan, voor mij te kijken of hij daar nog iets nieuws over "*van der Kallen's*" kon vinden. Zo heeft *Jan Dircks huwelijk* met *Anna* gevonden en is *Dircks tweede huwelijk* (en daarmee ook *Lysbeths overlijden*) op de valreep toch nog boven water gekomen.

²⁴ - Zie ORA Empel inv. no. 34, ongenummerd / 7e blad, datum 9 november 1716.

²⁵ - Zie deel 6, Aanvullingen en correcties bij deel 1 t/m 6, blz. Aanv-2.

²⁶ - Opm.: *Jan van de Ven* is de broer van *Arie van de Ven* (de schoonzoon van *Ans* (XI 8)).

Een herziene reconstructie van Dircks gezin : Anna (V 5) vervalt!

Anna Driekt van der Kallen betekent meestal *Anna dochter van Driekt van der Kallen*, maar kan (zie de Inleiding bladzijde 12) ook *Anna vrouw van Driekt van der Kallen* betekenen. Door de onverwachte vondst van *Dircks huwelijk* met *Anna Jans van Vechel* werd duidelijk, dat *Anna Driekt van der Kallen*, die (zie blz. 4) 25-2-1720 peettante van *Elisabeth van Hengstum* wordt, *niet Dircks dochter*, maar Dircks tweede (kersverse) vrouw is geweest, m.a.w. dat *Anna (V 5)* als dochter van Dirck (IV 3) *komt te vervallen!* Ik ga er nu vanuit, dat *Dircks huwelijk* met *Lysbeth* zijn *eerste huwelijk* is geweest ²⁷. Verder is *Lysbeth* - ook *Sisken* genoemd - na 9-1-1719 (dan wordt ze meter (zie blz. 3)) en vóór 13-2-1720 (de datum van Dircks tweede huwelijk) overleden. Vanwege de gebruikelijke periode voor rouw en ondertrouw zal *Lysbeth* eind 1719 zijn gestorven.

De rampjaren 1719 t/m 1723

In een schepenakte van 10 juli 1723 kunnen we lezen, dat *in de zomer van 1719* door uitzonderlijke droogte “*alle hooij- en weilanden*” zijn “*verdroogt*” en dat *Empel* hoofdzakelijk uit hooi- en weilanden bestaat ²⁸.

In een akte van 19 november 1720 verklaren *de President en Schepenen van Empel*, dat “*door de besoeking van Godt Almachtigh met de besmettelijke siekten zijn wegh geruckt en gestorven, de naevolgende koebeesten, zoo als bij ieders naem staet uitgedrukt*” ²⁹. Dan volgt een lange lijst met namen. *57 boeren* hebben “*362 beesten*” verloren. *Runderen* werden in die tijd *beesten* genoemd. *Dirck* heeft “*9 beesten*” verloren, zo goed als zeker *al zijn koeien!* Uit de schepenakte van 10 juli 1723 blijkt ook, dat bij deze ramp *2/3 van het rundvee* is gestorven en uit een akte van 16 april 1721 ³⁰, dat deze catastrofe zich *in de laatste drie maanden van 1719* heeft afgespeeld! Juist in deze periode is *Lysbeth overleden!* We kunnen slechts gissen welk drama zich eind 1719 in Dircks gezin heeft afgespeeld.

Uit de schepenakte van 10 juli 1723, blijkt, dat ook 1720 t/m 1723 rampjaren waren. In 1720, 1721 en 1722 zijn alle hooi- en weilanden geïnunderd en in 1723 is het grootste gedeelte van de hooi- en weilanden door uitzonderlijke droogte verdroogd.

Dirck geeft het niet op. Hij hertrouwt en koopt op zijn oude dag ook nog nieuwe koeien. 21 mei 1721 bezit hij *6 paarden* en *4 volwassen beesten* ³¹. Uit een bewaard gebleven belastinglijst blijkt *Dirck* in 1720 naast boer ook nog *tapper* te zijn ³². Het is goed mogelijk, dat hij pas na die rampzalige veesterfte *tapper* is geworden ³³. In ieder geval komen in zijn boerderij de omwonenden bijeen om alle ellende te verwerken.

²⁷ - Opm.: De mogelijkheid, dat *Anna (V 5)* een dochter uit een voorgaand huwelijk van Dirck geweest zou kunnen zijn, vervalt nu immers ook.

²⁸ - Zie ORA Empel inv. no. 35, blz. 50v en 51.

²⁹ - Zie ORA Empel inv. no. 35, blz. 18.

³⁰ - Zie ORA Empel inv. no. 35, blz. 21v t/m 22v.

³¹ - Opm.: Aan het eind van 1721 - 28 december 1721 - bezit hij nog evenveel beesten (runderen), maar 2 paarden minder. Zie ORA Empel inv. no. 35, blz. 29v en blz. 38v t/m 41.

³² - Zie ORA Empel inv. no. 35, blz. 12v t/m 14.

³³ - Uit eenzelfde soort lijst uit 1704 blijkt, dat Dirck in 1704 geen tapper was. Zie de lijst van 29 mei 1704 in ORA Empel inv. no. 33.

De veel te hoge belastingen

Door 10 juli 1723 alle rampen op te sommen wil het dorpsbestuur *opnieuw* de belasting-inners ervan overtuigen, dat - zoals in die akte ook staat vermeld - *door de droogte resp. inundatie “het opgelegde besaeijt en hoorngelt”³⁴ niet opgebracht kan worden*”.

De landsbelastingen

“*Het besaeijt en hoorngelt*” zijn slechts twee van een hele rij jaarlijkse belastingen, die *de boeren* in Dircks tijd moeten betalen. *De Staten-Generaal en de Raad van State* hebben na de vrede van Münster in 1648 voor de boerendorpen in *Staats-Brabant* een hele rij nieuwe belastingen ingevoerd, waaronder de belangrijkste zijn: “*de verponding*” en “*de gemene middelen*”. Onder “*de gemene middelen*” vallen een aantal belastingen op de agrarische produktie, waaronder “*het besaeijt en hoorngelt*” en een groot aantal *accijnzen op eerste levensbehoeften*, waaronder “*het bieraccijns*”. De belastingjaren lopen van *1 oktober t/m 30 september*, omdat boeren doorgaans alleen na het binnenhalen van de oogst over enig contant geld (kunnen) beschikken. Men heeft voor alle belastingen per dorp “*quoten*” vastgesteld, die door *de dorpsbesturen* betaald moeten worden. Hoe de dorpsbesturen al die belastingen omslaan kunnen zij ten dele zelf bepalen.

Schrijnend is, dat de boeren, die eind 1719 (al) hun rundvee verloren hebben, *in 1720* nog *hoorngeld*³⁵ voor hun *gestorven dieren* moeten betalen! Twee boeren moeten voor 6 volwassen gestorven beesten betalen, *Dirck* voor 5, de rest voor minder. In totaal moet *113½ keer 15¾ stuiver* worden afgedragen en pas op 16 april 1721 wordt 93 gulden en 13 stuivers door “*de ontvanger der gemene middelen van Maeslant*” teruggegeven³⁶. In de taxatie van 21-5-1721 voor 1720 / 1721 staan bij *Dircks naam 6 paarden en 4 beesten* vermeld en in die van 28-12-1721 voor 1721 / 1722 twee paarden minder³⁷. Mogelijk heeft *Dirck* uit geldgebrek in 1721 twee paarden moeten verkopen.

In de akte van 10 juli 1723 wordt over *het bieraccijns* vermeld, dat een *brouwerij* al sinds 1716 niet meer werkt, maar dat de *meer dan 100 gulden bieraccijns* - ruim ¼ van de totale bieraccijns - die die brouwerij betaalde, nog steeds betaald moet worden en dat *Empel* voor *het bieraccijns* ca. *68 vermogende huishoudens* en *14 onvermogende*³⁸ heeft en dat onder die ca. 68 huishoudens er ca. 40 zijn, die *bieraccijns* moeten betalen, “*terwijl zij nooit enig bier inslaan en intussen zo verarmd zijn, dat ze niet meer als vermogende huishoudens beschouwd kunnen worden*”³⁹. De al sinds 1716 *veel te hoge quote* wordt niet gecorrigeerd en dat pakt voor *Dirck* heel slecht uit!

³⁴ - Opm.: “*Het bezaai*” is een belasting op bezaaide landbouwgrond en “*het hoorngeld*” een belasting op het houden van (volwassen) rundvee.

³⁵ - Voor ieder *beest* van 3 jaar of ouder moet in 1720 *15¾ stuiver* betaald worden en voor 2-jarige “*beesten, gegaen hebbende op haer 3e gras*” de helft. Zie ORA Empel inv. no. 35, blz. 23.

³⁶ - Zie ORA Empel inv. no. 35, blz. 23.

³⁷ - Zie ORA Empel inv. no. 35, blz. 29v en blz. 38v t/m 41. Opm.: Voor het houden van paarden moest *meer* betaald worden dan voor runderen. Alleen “*rijke*” boeren konden paarden houden.

³⁸ - Opm. Het dorpsbestuur bepaalt voor iedere belasting, wie vermogend en onvermogend is. De belasting moet door de *vermogende huishoudens* worden opgebracht.

³⁹ - Opm.: Ik vermoed, dat ze intussen noodgedwongen hun eigen (slappe drink)bier brouwen. Omdat men in die tijd nog geen drinkbaar water heeft, wordt thuis veel *slap bier* gedronken. Het bier, dat in een tapperij wordt geschonken is sterker en doorgaans van een betere kwaliteit.

Uit de lijst, die *de regeerders der Heerlijkheit Empel* 4 juli 1720 voor het ophalen van “*De taux van de drancken en beestiaal over Empel*” voor het belastingjaar 1719 / 1720 hebben opgesteld ⁴⁰, blijkt dat die onevenredig hoge bieraccijns vooral door de tappers opgebracht moet worden. De quote voor het bieraccijns bedraagt dat jaar 393 gulden en 1 stuiver, waarvan de *7 tappers 311 gulden* en *Dirck 38 gulden* moet betalen! De quote voor het be(e)stiaal bedraagt 84 gulden en 12 stuivers en moet door 67 boeren worden opgebracht. *Dirck* moet daarvoor *3 gulden* en voor beide samen dus *41 gulden* betalen. In 1720 moeten slechts 3 personen - uiteraard tappers - meer dan *Dirck* betalen.

Uit de lijst voor 1720 / 1721 ⁴¹, opgesteld 18 april 1721, blijkt, dat er één jaar later nog maar 5 tappers over zijn. Zij moeten van de quote van 402 gulden en 1 stuiver bieraccijns *321 gulden* betalen! *Dirck* moet *64 gulden* bieraccijns en *3 gulden* be(e)stiaal betalen ⁴². In 1721 is er nog maar één tapper, die meer dan *Dirck* moet betalen!

Er moet ook nog “*verponding*” betaald worden. Men heeft de dorpen in de Meierij voor de verponding in 10 kwaliteitsklassen ingedeeld. Hoe minder de grond gemiddeld kan opbrengen des te hoger de klasse. Een dorp in de 1e klasse moet *25 gulden per morgen* - 1 morgen = ca. 1 ha. - betalen, een dorp in de 10e klasse *8 gulden per morgen*. Alleen *Alem, Empel, Maren* en *Rosmalen* zijn in de 10e klasse ingedeeld!

Vanaf 1719 gaat het *zó slecht*, dat *de verponding* door de meeste boeren niet meer opgebracht kan worden. In een *Marens schepenregister* ⁴³ kun je lezen, wat dat betekent. “*S'lants deurwaarder*” wordt op bepaalde data gemachtigd “*te nemen in arrest en te stellen in des hoogh overighshijd handen de naer volgende gespecificieerde goederen*” en dan volgen bladzijden lang namen van boeren (die onroerend goed in Maren bezitten) en wat ze kwijtraken, omdat ze *de verponding* niet meer kunnen betalen.

Bijvoorbeeld:

- 15 nov. 1729 10 pers. raken land kwijt voor de verponding van 1724 t/m 1729
- 12 aug. 1730 34 pers. raken land kwijt voor de verponding van 1724 t/m 1727
waaronder *Dirck van der Callen* : *3 morgen en 3 hont Caeljens*
voor de verponding van 1726 (voor “*4 gulden 18 stuivers*”) ⁴⁴
- 21 sept. 1730 8 personen raken behalve hun land ook hun huis en hof kwijt!
- 24 okt. 1730 11 personen, waarvan sommige ook hun huis en hof verliezen!
- 25 nov. 1730 o.a. *Roeloff van der Callen*, ten name van *Dirck van der Callen*
3½ morgen op de Caeljens voor de verponding van 1725 en 1728
(voor “*t same 8 gulden en 1 stuiver*”)
“*item*” ten name van *Dirck van der Callen* ⁴⁵
1 morgen in de Corenweert (voor “*3 gulden en 5 stuivers*”).

Ook *Dirck* kan - na vijf rampjaren op rij - die *veel te hoge belastingen* niet meer betalen.

⁴⁰ - Opm.: “*Het be(e)stiaal*” is een accijns op voor menselijke consumptie bestemd vlees.
Zie ORA Empel inv. no. 35, blz. 12v t/m 14.

⁴¹ - Zie “*De taux van de drancken en beestiaal over Empel*” voor de periode 1 okt. 1720 t/m 30 sept. 1721 in ORA Empel inv. no. 35, blz. 27 t/m 28.

⁴² - Opm.: Uit de aantekening: “*Er is volgens resol(uti)e van Heeren Schepenen genomen op den 16 April 1721 tot Collecteur aengestelt Dirck Ruelens van (der) Callen*” volgt, dat *Dirck* deze 2 belastingen in 1721 ook nog zelf moet gaan ophalen. Zie ORA Empel inv. no. 35, blz. 28.

⁴³ - Zie ORA Maren inv. no. 18, (1729-1759), blz. 3 t/m 4, 14 t/m 20v en 26.

⁴⁴ - Zie ORA Maren inv. no. 18, blz. 15.

⁴⁵ - Zie ORA Maren inv. no. 18, blz. 26.

Dircks nalatenschap

Het moet voor *Dirck* een hard gelag zijn geweest, om op zijn oude dag zoveel land onteigend te zien worden. Toch heeft zijn oudste zoon *Roelof* (V 6) - die in 1730 zijn vaders boerderij al (deels) runt - nog vóór zijn dood onteigend land terug kunnen kopen. Dat kan afgeleid worden uit *de erfscijding*, die 25-3-1735 in *Empel* plaatsvindt en die ik hieronder *zeer verkort* zal weergeven.

“Erffschijdinge ende deijlinge ⁴⁶

gedaan maken bij de kinderen van weijlen Dirck van der Callen en Leijsbeth van Cuijck in haar leven eghte lieden woonagtig geweest binnen dese heerlijkheid Empel en Meerwijk, voor alle sodanige goederen als der selves met er doot hebben ontruijmt ende naargelaten ende gedevolveert op des selfs kinderen met name Roeloff van der Callen en Jan van der Callen wettelijk geprocureert bij hare voors(eide) ouders luidende als volgt: Dan volgen de namen van de Drossaard en twee schepenen, die verklaren, dat *Roeloff van der Callen* en *Jan van der Callen*, die in de heerlijkheid *Empel* en *Meerwijk* wonen, de volgende erfdeling door loting hebben geaccepteerd.

Het *1e lot* (= 1e deel) bevat:

- *Huijs hoff en schuer met des selfs erve* gelegen in *Empel* naast de *Blauwe Sluijs*
- 1 morgen land gelegen in de *Coornwaard* onder *Maren* langs de dijk
- 3 hond land in de *Coornwaardt* onder *Maren* met één zijde grenzend aan de erve *Jan van der Callen*
- nogmaals 3 hond land in de *Coornwaardt* onder *Maren*, met één zijde grenzend aan de erve *Jan van der Callen*
- 3½ morgen land genaamt de *Kaeltjes*, gelegen onder *Maren*, met één zijde grenzend aan de straat en
- 1½ morgen land genaamt het *Sluijs Campke*, gelegen onder *Empel*, aan twee zijden grenzend aan de straat en aan één zijde aan de *Maasdijk*.

Daarna volgen *de lasten*, die op het 1e lot rusten, allereerst *de belastinge van deijken* ⁴⁷, waarbij de *dijkvakken*, die aan bovenvermeld land grenzen, worden opgesomd:

- ca. 30 voet gelegen onder de schouw van *Empel* op de *Slagen*
- 1½ roede onder de schouw van *Empel* aan één kant naast de dijk van de kerk van *Empel*
- 4 voet bij *Sammegat* onder de schouw van *Maren* en
- 12 vadem en 3 voet onder de schouw van *Maren*

en vervolgens *de beswarenisse van renten en capitaalen* :

- 500 gulden met rente aan de *weduwe van den Endepoel*.

Het 1e lot is *bij suijsvere lootinge* ⁴⁸ te deel gevallen *Roeloff van der Callen*.

⁴⁶ - Deze akte staat in ORA Empel inv. no. 42 op blz. 8 t/m 11v.

(Dit register is wegens de slechte staat, waarin het verkeert, al jaren niet meer ter inzage.)

⁴⁷ - Opm.: Een dijkvak moet door de eigenaar van de aangrenzende grond worden onderhouden.

⁴⁸ - Opm.: “Bij suijsvere lootinge” is ambtelijke taal en moet niet letterlijk worden genomen, want als men bij de verdeling overeenstemming heeft bereikt, wordt er niet geloot maar verdeeld.

Het 2e lot bevat:

- 5 morgen land in de *Santweijden* onder *Maren* met één zijde grenzend aan de *Santweijde* en een aangrenzende zijde aan de straat en de daar tegenoverliggende zijde aan de Maasdijk ⁴⁹ en
- 3 hond land in de *Coornwaard* onder *Maren* met één zijde grenzend aan de Maasdijk en de tegenoverliggende zijde aan land van *Roeloff van der Callen*.

De lasten, die op het 2e lot rusten, allereerst het dijkvak:

- ca. (niet ingevuld) grenzend aan de 5 morgen in de *Santweijden* onder de schouw van *Maren* en

een cheijns van vier gulden jarelicx te gelden aant Convent van Heusden ⁵⁰.

Welck tweede loth bij suijsere lootinge is te deel gevallen Jan van der Callen.

Dan volgt een hele bladzijde ambtelijke taal, waarin vastgesteld wordt, dat deze erfdeling door *Roelof* (V 6) en *Jan* (V 7) met alle lasten geaccepteerd wordt. De akte wordt door de drossaard en de twee aanwezige schepenen 25-3-1735 in *Empel* ondertekend.”

In de kantlijn staat nog, dat deze akte tweemaal is “afgeschreven”. Daaruit valt op te maken, dat *Roelof* en *Jan* ieder een afschrift van deze akte hebben ontvangen. In deze erfdeling is *geen sprake* van een eerste huwelijk of tweede echtgenote van *Dirck* ⁵¹.

De eerste “rijke” “van der Kallen”

Dirck (IV 3) is de eerste “rijke” “van der Kallen” geweest. Hij heeft zijn eigen zoons een *start als boer* en *status* mee kunnen geven. Bij zijn dood erft *Roelof* zijn boerderij en ruim 7 ha. land en *Jan* ruim 5½ ha. land. Op de boerderij rust een *gigantische schuld*. Tegenwoordig zouden we zeggen, dat op de boerderij een *zeer zware hypotheek* rust. Als we bedenken, dat *Dirck* bij zijn huwelijk met *Lysbeth* slechts 1/8 ⁵² van *Nelis* bezittingen *in eigen bezit* verwierf en hoeveel rampspoed hij heeft moeten verwerken, dan is het ronduit een *enorme prestatie* van hem geweest, dat hij toch zijn grote boerderij aan zijn eigen zoon *Roelof* (V 6) heeft kunnen nalaten. Een deel van die gigantische schuld zal ontstaan zijn, doordat hij zijn andere kinderen *hun erfdeel* heeft moeten vergoeden.

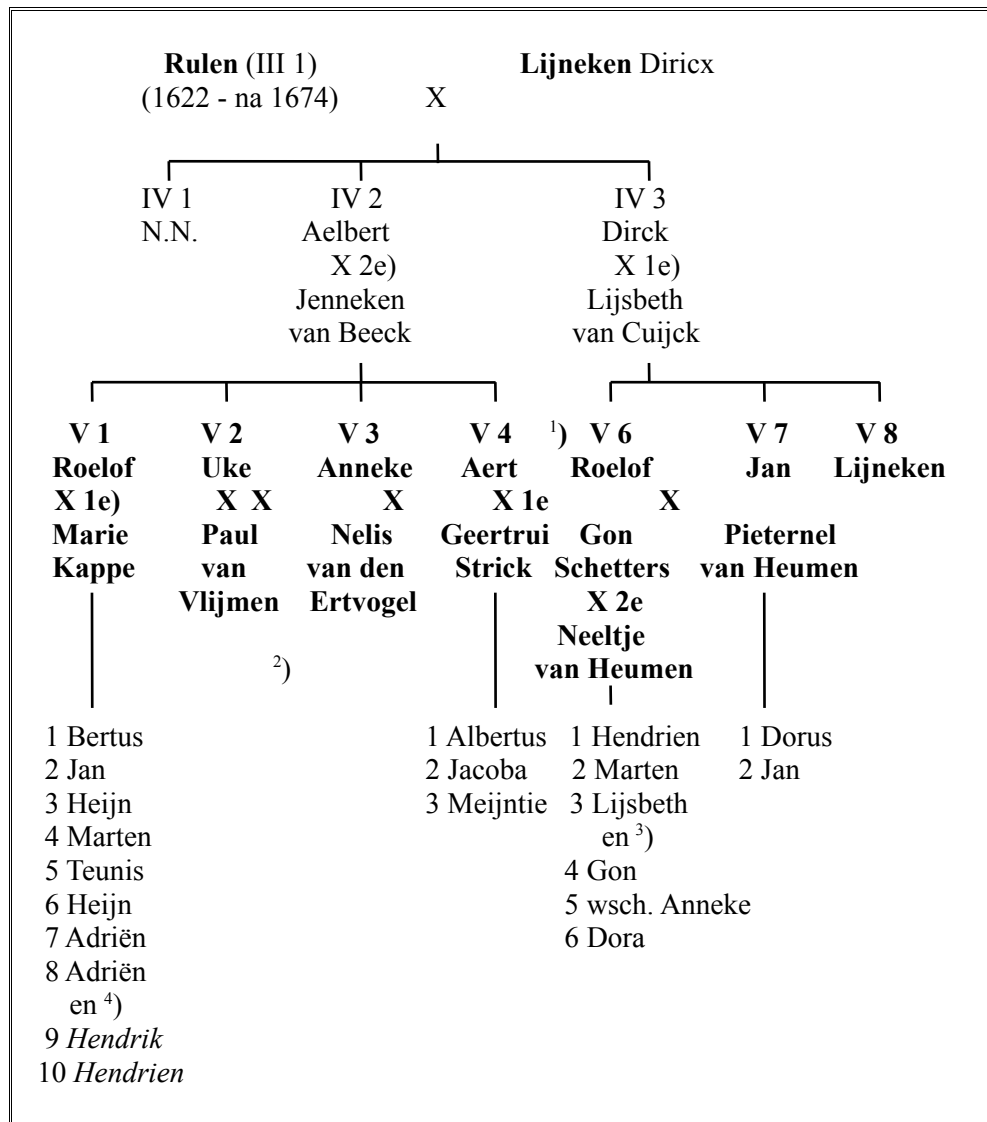
© 2001 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs
Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

- ⁴⁹ - Opm.: Van alle percelen land wordt, om de precieze ligging aan te geven, vermeld waar de vier zijden van het perceel aan grenzen. Als dat het erf of land van een boer of boerin is, die geen familie is, heb ik dat - om de tekst in te korten - niet vermeld.
- ⁵⁰ - Opm.: De geestelijke goederen zijn al lang geconfisqueerd. De inkomsten, die uit die goederen verkregen werden, worden nu door de overheid geïnd.
- ⁵¹ - Opm.: Daarom had ik bij de eerste reconstructie van *Dirck*'s gezin - achteraf ten onrechte - geconcludeerd, dat *Anna* een dochter van *Dirck* geweest moest zijn (zie verder blz. 8).
- ⁵² - Opm.: *Lucas* erft als baby al de helft en *Nelis* kinderen na zijn dood samen een kwart. *Dirck* en *Lysbeth* bezitten na hun trouwen ieder de helft van het resterende kwart, m.a.w. 1/8.

☐☐☐ KLEINKINDEREN VAN RULEN (III 1)

V Kleinkinderen van Rulen en Lijneken

Een overzicht van Rulens "van der Kallen" kleinkinderen

¹ - Opm.: *Anna* (V 5) is komen te vervallen (zie IV 3, blz. 8).

² - Zie voor de kinderen van de vrouwelijke "van der Kallen"s de basisgegevens in deel 4.

³ - Vanaf 4 zijn het kinderen uit zijn tweede huwelijk.

⁴ - Vanaf 9 zijn het volwassen stiefkinderen uit zijn tweede huwelijk.

Rulens "van der Kallen" kleinkinderen

De 7 gevonden kleinkinderen van Rulen (III 1) zijn alle "van der Kallen" kleinkinderen. Rulens kleinkinderen (en achterkleinkinderen) zijn op de *Blauwe Sluis* in *Gewande* of in *Rosmalen* geboren. *Lijneken* (V 8) is waarschijnlijk jong gestorven. De overige 6 kleinkinderen zijn allen *boer* of *boerin* geworden.

Rulens kleinkinderen Roelof (V 6) en Jan (V 7)

Bij Rulens kleinkinderen *Roelof* (V 6) en *Jan* (V 7) beginnen *zijtakken*. Beide hebben naast elkaar *op de Blauwe Sluis in Gewande* gewoond. Nu doet zich het merkwaardige feit voor, dat ze *wel in hetzelfde gehucht*, maar *niet in hetzelfde dorp* woonden. *Roelof* (V 6) krijgt bij de erfdeling in 1735 zijn vaders boerderij. Het bijbehorende land ligt deels in *Empel* en deels in *Maren*, maar de boerderij zelf staat op *Empelse grond*. Roelofs kinderen zijn daardoor in *Empel* geboren. *Jan* (V 7) erft Mareense grond en Jans boerderij staat op *Mareense grond*. Dat geeft mij de mogelijkheid om bij *Roelof* (V 6) *de Empelse tak* en bij *Jan* (V 7) *de Mareense tak* te laten beginnen ⁵.

De watersnoodramp van 1740

Rulens kleinkinderen maken de *watersnoodramp* van 1740 mee. Vlak boven de *Blauwe Sluis* loost de *Waal* bij *Alem*, *Maren* en *Lith* water in de *Maas*. De rivierdijken zijn nog niet zo hoog en stevig als tegenwoordig. Er vinden regelmatig dijkdoorbraken en overstromingen plaats. 24-12-1740 breekt een dijk door met een *vreselijke watersnoodramp* als gevolg. Dan komt heel *Maasland* onder water te staan ⁶. Misschien staat de voortijdige dood van *Roelof* (V 6) en *Jan* (V 7) in verband met deze *watersnoodramp*.

Zie verder voor het nageslacht van *Roelof* (V 1) en *Aert* (V 4) deel 4 en voor het nageslacht van *Roelof* (V 6) en *Jan* (V 7) *de Empelse en Mareense tak* hierna.

⁵ - Opm.: Later zijn *Alem*, *Maren* en *Kessel* samengevoegd tot één gemeente en is "Alem, Maren en Kessel" bij Gelderland ingedeeld. Daarmee kwamen Jans nakomelingen niet alleen in een ander dorp, maar zelfs in een andere provincie te wonen. Vanaf 1958, lang na het uitsterven van de Mareense tak, is *Alem, Maren en Kessel* onderdeel van de gemeente *Lith* en daarmee weer Noord-Brabants grondgebied geworden. Bij de basisgegevens heb ik de gemeente "Alem, Maren en Kessel" kortweg met "Alem" aangegeven.

⁶ - Opm.: Bij die ramp is het in gebruik zijnde *doopboek van Empel* verloren gegaan, waardoor Roelofs en Jans gezin aan de hand van *schepenakten* gereconstrueerd moest worden.

V 6 Rodulphus (Roelof) van der Callen, stamvader van

DE EMPELSE TAK

De Empelse tak

Roelof, stamvader van de Empelse tak

Bij *Roelof* (V 6) begint (zie V, blz. 2) *de Empelse tak*. Roelofs eerste vrouw - *Gon Schetters* - erft in 1720 samen met haar zus *Coba* van haar oma.

Gons erfenis van haar oma van vaderskant ¹

Hendrick van Balcum en, Schepenen van Empel, hebben “*ter instantie van Jan van de Laar als man en momboir van Jacoba zijne huisvrouw ende Z(eigneu)r Reijnier van den Dungen* ² *als momboir van Hillegonda onmondige, dochteren van Marten Jacob Schetters*” en *Hendrina Peijnenburgh* de erfenis van *Merike Peter Reijnen*, de weduwe van *Jacob Wouter Schetters*, voor zover testamentair ³ aan hun ouders toebedeeld, verdeeld.

Gon krijgt het *2e loth*, d.w.z.:

- 9 hont land in *den Steenhouwer* onder *Empel*, naast het erf van *Dirck van (der) Callen* (!),
- 10 hont in *'t Hoogkamke* onder *Empel*
- 3½ hont op *de Hoge Husten* onder *Empel*, grenzend aan de kerk in *Empel*
- een kwart van 13½ hont (onverdeeld) land in *de Hammen* onder *Maren*
- een derde deel van een *huis* in *Den Bosch* in de *Lange Putstraet*
- een obligatie van f 300,- à 4½ % verleend aan *Hend(rick) van Balcum*
- ook nog een obligatie van f 60,- met nog f 3,- achterstallige betaling en een obligatie van f 50,- verleend aan andere personen.

Vervolgens worden de lasten opgesomd te weten: f 6,- per jaar aan de rentmeester van “de Beursen” in *Den Bosch* en het onderhoud van verschillende dijkvakken. Opgesteld voor *Reijnier van den Dungen* als momboir van *Helegonda Schetters*. Empel 10 juni 1720.

Uit deze erfenis wordt duidelijk, dat Gons vader al overleden is. Mogelijk heeft ze ook al van hem onroerend goed geërfd. Ze is in ieder geval *vermogend*. Verder is ze 10 juni 1720 nog *minderjarig* en *nog niet met Roelof getrouwd*. Ik vermoed, dat *Roelof* (V 6) tussen 1720 en 1725 met haar getrouwd is en dat hun zoon *Marten* (V6.2) - genoemd naar Gons vader - ca. 1725 geboren is ⁴. Ook *Roelof* (V 6) erft in 1720 *onroerend goed*. Eind 1720 is immers zijn moeder overleden. Alleen kan dat *niet veel* geweest zijn, omdat zij zo veel zonen had.

¹ - Zie ORA Empel inv. no. 35, blz. 6.

² - Opm.: *Reijnier van den Dungen* is een van de notabelen van Empel. In 1723 is hij b.v. *president van de schepenbank van Empel*. Zie ORA Empel inv. no. 35.

³ - Het testament is gepasseerd voor *notaris Hend(rick) de Bie* op 16-10-1714 te Empel en Alem.

⁴ - Omdat *Marten* (V6.2) 18-2-1748 trouwt.

Roelof (V 6) trouwt tijdens of vlak na *de rampjaren* 1719 t/m 1723, die ik al bij zijn vader heb beschreven (zie IV 3, blz. 8). In mei 1724 heeft hij er kennelijk toch enig vertrouwen in, dat het eindelijk beter zal gaan. Hij biedt mee bij een openbare verkoping en koopt *een tinnen mosterpot* voor 6 stuivers en 8 penningen en *een koperen melckkan* voor 3 guldens en 4 stuivers.

15-11-1727 koopt hij zelfs *een "huis" op de Blauwe Sluis* van enige erfgenamen van *Goossen van Herwijnen*⁵, vermoedelijk het "huis", dat in "*het huurcontract van 1687*" op blz. 1 van IV 3 staat beschreven. Uit de nalatenschap van een van Roelofs dochters volgt, dat het een *boerderij* betreft, gelegen in *Gewande* binnen de heerlijkheid *Empel* en dat deze boerderij *aan de Maasdijk* ligt *naast de boerderij van zijn vader en de boerderij van Jan Ariens van Maasbommel* en in 1734 op 600 gulden wordt getaxeerd⁶. Later, tussen 1733 en 1742, koopt hij ook nog *de boerderij van Jan van Maasbommel*⁷, een kleine boerderij, die in 1742 op 130 gulden wordt getaxeerd⁸.

Roelof (V 6) wordt net als zijn vader "*een vetweider*". Omdat de grond in de polder van *Empel* 's winters onder water liep, was die grond minder geschikt voor landbouw, maar door het laagje klei, dat op de zavelachtige (= zanderige) grond achterbleef, uitstekend geschikt voor veeteelt. In *Empel* had men dan ook vooral veel weiden en hooilanden. Ook *Roelof* mest runderen vet. Zo vond ik een verklaring van een veehandelaar uit *Den Bosch*, die verklaart aan *Walraven van Driel* en *Roeloff van der Kallen*, beide wonend in *Gewande*, "*ca. 200 gulden schuldig te zijn of zoveel als nog zal blijken voor de coop van enige vette beesten (= runderen)*" en dat hij over 10 dagen zal betalen⁹.

Roelof kan een *herenboer* en *grootgrondbezitter* genoemd worden. Hij geniet *aanzien*. *Roelof* (V 6) is vele jaren *Schepen van Empel*¹⁰.

handtekening van *Roelof* (V 6)
gezet als "*Schepen der Heerlijkheijt Empel ende Meerwijck*"¹¹

Als *herenboer* zal hij ook voor veel mensen uit zijn omgeving *werkgever* geweest zijn.

⁵ - Zie "Genealogie van het geslacht van Herwijnen uit Gewande 1635-1987" door Th. P. J. van Herwijnen (1988), blz. 66.

⁶ - Zie de beschrijving van "huijs en hof" in het taxatierapport van vaste onroerende goederen van 29-10-1734. Zie ORA Empel inv. no. 81, blz. 7v en volgende bladzijden.

⁷ - ORA Empel inv. no. 42, blz. 183v. Dit register is wegens slechte staat *niet meer ter inzage*.

⁸ - Zie ORA Empel inv. no. 81.

⁹ - Zie ONA (= Oud Notarieel Archief) van Rosmalen inv. no. 7096, bij 30-9-1726.

¹⁰ - Roelof tekent *als Schepen van Empel* vele akten, o.a.:
27-4-1725 (een ontlastbrief), 22-11-1726 (een akte van aanbesteding van de verponding)
6-10-1731 en 30-3-1733 (schepenakten) zie ORA Empel inv. no. 35 en 36.

¹¹ - Zie ORA Empel inv. no. 36, bij 6-10-1731.

Leermeester en werkgever van Roelof (V 1)

In die tijd was het gebruikelijk, dat een boerenzoon, vanaf ca. zijn twaalfde tot hij thuis nodig was of voor zichzelf begon, bij familie of een bevriende boer het vak ging leren. Als ze nog onervaren waren, werkten zij voor niet veel meer dan *kost en inwoning*. Omdat onze ¹² voorvader Roelof (V 1) jong wees geworden is (zie deel 4), zal zijn oom Dirck (IV 3) en zijn neef Roelof (V 6) zich ongetwijfeld over hem ontfermd hebben en hem *het boerenvak hebben bijgebracht*. Dirck (IV 3) en Roelof (V 6), die minstens 10 jaar ouder is dan zijn neef, zullen ook wel een beetje over hem “gevaderd” hebben. Roelof (V 1) trouwt in 1732. Omdat de ondertrouw aangegeven moet worden in de eigen woonplaats, kunnen we in het *Rosmalense trouwregister* bij zijn ondertrouwakte lezen: “Den bruijdegom had hier gewoont 9 maanden en had nog 5 maande gaan w(er)ken te Gewanden ond(er) Empel, so dat zijn domicilie evenwel hier had gehad, en so op ‘t jaar hier gewoont, q(uo)d et alius testibus (= wat anderen hebben bevestigd).”

Ongetwijfeld woont en werkt Roelof (V 1) bij zijn ondertrouw bij zijn neef Roelof (V 6), die op zijn grote boerderij tijdens het hoogseizoen heel wat mankracht kan gebruiken.

Heeft Roelof (V 6) als herenboer en grootgrondbezitter een makkelijk leven gehad? Verre van dat! Roelof (V 6) moet heel veel tegenslagen verwerken.

25-11-1730 wordt niet alleen land van zijn vader, maar ook van hem in beslag genomen. De *landsdeurwaarder* komt langs “om te nemen in arrest en te stellen in des hoogh overighshijd handen de naer volgende gespecificeerde goederen als namentlijck” en dan volgt o.a.:

- 1 morgen in de *Corenweert* van Roeloff van der Callen voor 27 gld. en 2 penn.
- 3½ hont in de *Hammen* ten name van de kinderen van Marten Jacob Schetters (m.a.w. Roelofs vrouw en haar zus) voor 2 gulden 11 stuivers en 6 penningen voor achterstallige “verpond(ingh)e van 1725” en “morgengeld van 1728”¹³.

Dan overlijdt én zijn vader én Gon. Roelof (V 6) blijft met drie jonge kinderen achter. 15-2-1733 hertrouwt hij met Neeltje van Heumen, de zus van Pieternel, de vrouw van zijn broer Jan (zie V 7). Een begrafenis en een trouwerij kosten geld. Roelof (V 6) is nauwelijks voor de tweede keer getrouwd of de *landsdeurwaarder* komt weer langs. 12-3-1733 wordt om de achterstallige verponding over 1731 te innen vrijwel al zijn land in Empel in beslag genomen, namelijk:

- 9 hond in de *Steenhouwer* voor 3 gulden 9 stuivers en 6 penningen
- 1½ morgen *Hoogcampken* voor 3 gulden 17 stuivers en 2 penningen
- 3½ hond op de *Hooge Husten* voor 19 stuivers en 14 penningen
(land, dat Gon van haar oma heeft geërfd en bij haar huwelijk heeft ingebracht)
- 2 morgen op de *Hooge Husten* voor 3 gulden en 8 stuivers
- 9 hond *Sluijcampken* voor 3 gulden 9 stuivers en 6 penningen

omgerekend¹⁴ in totaal ca. 7 ha. voor een belastingschuld van ca. f 15,19!

¹² - Vanaf deel 3 heb ik het vrijwel niet meer over “van der Kallen’s” van de *Schijndelse tak*. Die staan beschreven in deel 2.

Alle overige huidige “van der Kallen’s” stammen af van onze voorvader Roelof (V 1).

¹³ - Zie ORA Maren inv. no. 18, blz. 26.

¹⁴ - 6 hond = ca. 1 morgen = ca. 1 ha. en 16 penningen = 1 stuiver en 20 stuivers = 1 gulden. Opm. In de eeuwen, die ik in dit familieboek beschrijf, werd in *gulden* gerekend. Omdat iedereen nog vertrouwd is met bedragen in gulden, zal ik deze niet in euro’s omzetten.

Het land *naast zijn boerderij* is vooral waardevol voor *Roelof* en niet voor een ander. Boeren hebben weinig belangstelling voor land, dat te ver van hun boerderij af ligt. De overheid kan zijn land dus niet zo makkelijk van de hand doen. Dat geeft hem respijt. *Roelof* (V 6) slaagt er in om de meeste percelen vrij snel weer in zijn bezit te krijgen.

Hij heeft het grootste deel van zijn land nog maar nauwelijks terug of 8-8-1734 sterft zijn dochtertje *Elisabeth, Lysken* of *Sisken* genoemd naar zijn moeder. Door haar overlijden dreigt hij weer vrijwel al zijn land kwijt te raken. Omdat hij als erfgenaam “*verzuimd*” heeft “*haar*” *onroerend goed* binnen 6 weken aan te geven en te laten taxeren moet hij “*de 20ste penning*” (5% van de waarde van geërfd onroerend goed) *dubbel* betalen. *Roelof* weet duidelijk niet, dat hij over haar erfenis “*de 20ste penning*”¹⁵ moet betalen en met de grote schulden, die op dat onroerend goed rusten, wordt ook geen rekening gehouden. Alleen al *voor het gedeelte, dat in Empel ligt*, moet hij *13 gulden en 13 stuivers extra* betalen¹⁶. Eerder zagen we al hoeveel hectare de overheid daarvoor in beslag kan nemen. *Roelof* (V 6) kan deze extra heffing niet meer “*behappen*”. Over een *meedogenloze belastinginning* gesproken!

Om de ouderlijke boerderij *in eigendom* te krijgen, neemt hij 25-3-1735 bij de erfdeling van zijn vaders nalatenschap *een schuld van 500 gulden* op zich (zie IV 3 , blz. 11) met 1½ morgen land *naast zijn boerderij* als onderpand¹⁷.

Om een lening van 40 gulden terug te krijgen, vraagt *Roelof* 29-1-1735 aan *de procureur van de schepenbank* dit bedrag namens hem *voor de schepenbank* terug te vorderen.

“*Aansprake voor Roeloff van der Callen aenl(egge)r ter eenre en Jan Cobus Cortie ged(aegde)n ten andere zijde 18 febr. 1735*”
Kort samengevat: *Roelof* heeft 12-8-1732 40 gulden geleend aan *Jan Cobus Cortie* “*tot Kermis 1734*”. Daarna kon *Roelof* “*alle ure als hij woude doch sonder eenigh gewin*” deze som terugvragen. “*Niettegenstaende te meer maele daeromme is aengemaent geworden doch alles tevergeefts en vrughteloos soo heeft den selven hem genootsaecht gevonden den wegh van reghten in te slaen*”. De geleende som wordt teruggeëist.

De gedaagde, *Jan Cortie*, wordt - pas ruim een jaar later (!) - verplicht “*ogenblikkelijk de verschuldigde veertig gulden te betalen*” en veroordeeld in de kosten van het proces. Dit proces komt *Roelof* duur te staan. Hij krijgt nl. zelf *twee processen* aan zijn broek!¹⁸

Allereerst klaagt *Jan Cortie* nu *Roelof* (V 6) aan. *Jan* heeft in 1733 “*twee melckbeesten verruijlt tegens twee veersen*”. *Roelof* zou bij deze ruil “*drie rijxdaelders*” bijbetalen, die *Jan* tot nu toe niet gekregen heeft. *Jan Cortie* eist dat bedrag nu van *Roelof* terug.

¹⁵ - Voor erfenissen van ouders en grootouders geldt de heffing van de 20ste penning nl. niet.

¹⁶ - *Lysken* heeft bij haar moeders dood “*1/6 van zijn bezittingen*” geërfd, d.w.z. alleen al *in Empel*: 1/6 deel van de gekochte boerderij naast de hunne en 1/6 deel van ca. 7 ha. land. Deze bezittingen worden op 273 *gulden* getaxeerd, 100 gulden voor de 1/6 boerderij en 173 gulden voor 1/6 deel van het land. Zie ORA Empel inv. no. 81, blz. 7v t/m 10v.

¹⁷ - ORA Empel inv. no. 42, blz. 184. Dit register is wegens slechte staat *niet meer ter inzage*.

¹⁸ - Zie voor deze processen vier van de losse stukken in ORA Empel inv. no. 8.

Maar veel erger is *de rekening van de procureur*, die *Roelof* niet kan en wil betalen. Dat levert hem *zijn derde rechtszaak* op. *Pieter Gerardus van der Steen*, “*proc(ureur)e voor desen eerwaerden geregte* ¹⁹ *en alsoo eijsser en aenl(egge)r*” eist van *Roelof* (V 6) de betaling van de onkosten en zijn salaris voor het eerste proces. *Roelof* (V 6) krijgt 22-9-1736 de dagvaarding voor dit proces overhandigd. Het *declaratiegedeelte* in deze dagvaarding, die door de procureur zelf is opgesteld, beslaat liefst *18 bladzijden*!

Roelofs weigering om de rekening van de procureur te betalen lijkt mij niet helemaal ongegrond. De rekening loopt van 29-1-1735 t/m 27-4-1736 en het grenst aan het ongelooflijke, wat de procureur aan kosten weet op te voeren! *Roelof* heeft hem de door *Jan Cortie* 12-1-1732 ondertekende *schuldbekentenis*, waarin hij verklaart *Roelof* 40 gulden schuldig te zijn en deze ker(st)mis 1734 te voldoen, 29-1-1735 overhandigd. Me dunkt, dat is toch geen opdracht, waar je dagen werk aan hebt. Aan salaris rekent hij 1 gulden 16 sts. per dag, behalve als hij voor overleg met een advocaat naar *Den Bosch* rijdt. Dan rekent hij 1 gulden 5 sts. voor de huur van een paard en 3 gulden voor zijn werkdag. Verder voert hij vele kleine posten op. Nog geen twee maanden, nadat hij de opdracht om 40 gulden terug te vorderen heeft aangenomen, heeft hij al voor meer dan 45 gulden onkosten genoteerd! Denkt hij nou werkelijk, dat hij zinnig bezig is? Zijn declaratie bedraagt tenslotte meer dan 109 gulden!

Van de laatste twee processen heb ik alleen de dagvaardingen gevonden, niet de afloop.

18-2-1737 dient *Roelof* bij *officier en schepenen van Empel* een request (= verzoek) in om enige percelen land te mogen verkopen ²⁰, om zijn schulden te kunnen aflossen aan de crediteuren, die hem voor het gerecht willen dagen, wat - naar zijn zeggen - grote extra kosten met zich mee zou brengen. Tot dat inzicht is hij intussen wel gekomen. Hij vermeldt, dat *bij de dood van zijn eerste vrouw Allegonda Schetters* ²¹ zijn boedel met veel schulden belast was. Hij heeft er intussen enige afgelost, maar moet nog betalen aan:

- *Willem Ginhoven* wegens geleverde bieren in 1727 en 1728 142 gulden en 10 sts.
- *Jacobus van Berkel* bij afrekening van 18-11-1733
 voor geleverde bieren nog schuldig gebleven 88 gulden en 14 sts.
- *Juffr(ouw) Kippers* wegens een schuld aan zijn vader ²² 160 gulden.

Nadat de schepenen advies gevraagd hebben aan *Jan van der Kallen* en *Jan van de Laar*, de ooms van de halfwezen *Hendrien* en *Marten*, krijgt *Roelof* 15-3-1737 toestemming om enige percelen land te verkopen. Alleen de eerste schuld lost *Roelof* daadwerkelijk af. De andere twee schuldeisers geven hem kennelijk nog enig respijt.

¹⁹ - Opm.: *Pieter Gerardus van der Steen* is procureur voor diverse dorpen en heerlijkheden in het kwartier van Maasland en resideert in *Maren*.

²⁰ - Zie ORA Empel inv. no. 7, blz. 13v. Opm.: *Roelof* heeft voor de verkoop *toestemming van de schepenbank* nodig, omdat *Hendrien* en *Marten* al 1/6 deel van die percelen hebben geërfd. Dat is een maatregel om het erfdeel van onmondige kinderen te beschermen.

²¹ - Opm.: In stukken, waarin *Roelof* de naam van zijn 1e vrouw moet opgeven staat *Allegonda*. *Roelof* denkt ten onrechte, dat zijn vrouw *Allegonda* heet. Vandaar ook dat zijn dochter, die naar haar vernoemd is, niet *Hillegonda* maar *Allegonda* als doopnaam heeft gekregen.

²² - Opm.: Deze schuld staat *niet bij de erfdeling* vermeld. Kennelijk een nagekomen schuld. De schuld van 500 gulden aan *de weduwe van den Endepoel* wordt hier niet genoemd, maar heeft hij ook nog. Hier noemt *Roelof* alleen de schuldeisers, die betaling eisen.

9-12-1741 verkoopt *Roelof* (V 6) 3 morgen en 3 hond land op de *Caeljens* in *Maren*, land dat op naam staat van zijn kinderen *Hendrien* en *Marten*, aan *Jan van Dueren*, een soldaat uit *Maren*, in ruil voor 2 morgen en 3 hond land op de *Paalderen* aan de *Paalder Steegh* in *Maren* en een bijbetaling van 70 gulden ²³.

1-1-1742 overlijdt *Hendrien* en erft niet *Roelof* (V 6), maar haar broer *Marten* (V6.2) ²⁴. *Roelof* (V 6) is dus tussen 9-12-1741 en 1-1-1742 overleden en *Hendrien* vlak na hem.

In de winter van 1740 / 1741 heeft er een vreselijke *watersnoodramp* plaatsgevonden (zie V, blz.2). De boerderijen van *Roelof* (V 6) en *Jan* (V 7) lagen aan de *Maasdijk*. Voor beide gezinnen moet deze ramp hard zijn aangekomen en op hulp hoefden zij niet te rekenen, want *heel Maasland* kwam bij deze ramp onder water te staan. Na dat soort rampen braken besmettelijke ziekten uit. Dat betekende vele doden in het jaar daarna. Dat ook *Roelof* en *Hendrien* aan een *besmettelijke ziekte* zijn overleden, is vrij zeker, omdat de inventarisatie en taxatie van hun nalatenschappen *niet* binnen 6 weken plaatsvindt, zonder dat daar een boeteheffing op volgt. Ook *Jan* (V 7) overlijdt voortijdig ²⁵.

Roelofs nalatenschap

Roelofs nalatenschap is *zó gecompliceerd*, dat *Neeltje* niet in staat is *Roelofs eigen bezit* op te sommen. Daarom wordt 22-2-1742 een *inventarisatie* gemaakt van *alles*, wat zij samen met de kinderen bezaten. *Marten* bezit al een deel en ook *Hendrien*, die vóór de inventarisatie gestorven is, bezat een deel en erft nog van haar vader! *Marten* erft haar nalatenschap.

Martens voogden *Heijn Peijnenburgh* en *Cornelis van Hengstum* willen een *erfdeling*. Daarom is *Neeltje* gedwongen de helft van hun inboedel publiek te laten verkopen. Die veiling, waarbij zoals gebruikelijk deels bij opbod en deels bij afslag wordt verkocht, vindt 23-2-1742 in haar huis plaats. Die omvangrijke *publieke verkoping* is tevoren in de wijde omgeving aangekondigd en vindt plaats ten overstaan van de *drossaard* de heer *Adriaan van der Straaten* en de *Schepenen Joorden van Engelen* en *Anthonie Deckers*. Diezelfde dag - 23-2-1742 - wordt ook de *erfdeling* geregeld en vastgelegd.

Alleen al de *inventarisatie* en de *openbare verkoping* beslaan 24 bladzijden van het betreffende schepenregister ²⁶! Vanwege die omvang zal ik niet alleen *inkorten*, maar de *inventarisatie* en *publieke verkoping* van Roelofs nalatenschap ook *in elkaar schuiven*.

²³ - Opm. Omdat het land op de *Caeljens* op 100 gulden getaxeerd is en het land op de *Paalderen* op 170 gulden, moet *Roelof* 70 gulden bijbetalen. De grondruil heeft 26-8-1741 al plaatsgevonden. Voor de grondruil zie blz. 143v en 144, voor de taxatie op 2-11-1741 zie blz. 144v t/m 145v en voor de verkoop blz. 147 t/m 148v in ORA Maren inv. no. 18.

²⁴ - Zie ORA Empel inv. no. 81, geen bladzijdennummering aangegeven.

²⁵ - Opm.: En mogelijk nog kinderen van *Jan* en kinderen van *Roelof* uit zijn 2e huwelijk! Bij de reconstructie van hun gezinnen, zijn - d.m.v. erfenissen - namelijk alleen de kinderen, die een van hun ouders hebben overleefd, tevoorschijn gekomen.

²⁶ - Omdat het betreffende register (wegens slechte staat) niet meer uitgeleend mocht worden, heb ik een van de archiefmedewerkers gevraagd of een van hen tegen betaling een samenvatting van de "van der Kallen" nalatenschappen kon maken. Nadat hij gekeken had om hoeveel bladzijden het ging - "wat moeten die rijk geweest zijn", was zijn commentaar - heb ik uiteindelijk - dankzij die omvang - Dircks en Roelofs nalatenschap zelf mogen overnemen.

“Inventarisatie van Roelofs inboedel en openbare verkoping van de helft”²⁷

De roerende goederen:

- *beddewerk*: 1 beth (= matras) met 1 peuluw en 2 kussens [f 13,20],
1 beth met 1 peuluw en 1 kussen [f 6,95],
1 beth met 1 peuluw en 2 kussens, 1 beth met 1 peuluw en 1 kussen,
1 slegt bethje, 2 dekens
- *linnen*: 2 groene gedrukte linnen betgordijnen met het kleetje en gordijnroeij [f 1,45]
9 paar slooplakens, 5 paar kussenslopen, 2 stelle tafellakens, 5 servetten
- *wulle goet*: (de kleren van Gon zijn voor haar kinderen bewaard / voor memorie)
3 wollen slaapdekens [f 0,95 , *Jan Cortie*], [f 1,57] en [f 2,40 , *vrouw Calf*],
3 paar wulle bethgordijnen met 3 dito kleetjes
- *gout en silver*: 1 goude ringh, 1 gout sloth met een kruijs, 2 goude bellen,
1 silvere beugeltas, 1 silvere leepel, 1 silvere scheer
- *koperwerk*: 2 kopere keetels [f 4,90] en [f 1,10], 1 kopere melkkan [f 7,90],
1 kopere schuijmspaan met ..? en kanschal [f 1,10],
1 kopere bethpan [f 1,10 , *Neeltje* “lost”],
1 kopere koffiketel [f 0,95 , *Neeltje* “lost”],
3 kopere keetels van verschillend formaat, 1 kopere melkemmer,
1 kopere candelaar, 1 kopere blaker, 1 kopere lamp,
1 kopere comvoir, 1 kopere schuijmspaan, 1 kopere koffiketel,
1 blecke koffiketel met kopere bodem, 1 kopere steelpannetje
- *tinwerk*: 5 tinne schootelen soo groot als klijn [f 0,97], 3x [f 1,15] en [f 1,25],
2 tinne borden [f 1,10], 1 tinne waterpot [f 1,15],
2 tinne kommen met 1 tinne trechter en 4 tinne lepels [f 0,87],
1 tinne treckpot met 1 tinne pulke en 1 tinne soutvaatje [f 0,70],
4 tinne schootelen soo groot als klijn, 3 tinne borden, 2 tinne kommen,
6 tinne leepels, 1 tinne soutvaatje, 1 tinne mosterpot, 1 tinne waterpot,
1 tinne wijnpint, 1 half tinne wijnpint, 1 blecke (= blikken) trechter
- *eijsserwerk*: 1 beijl, 1 eijssere blaaspeijp en 1 blecke theekeeteltje [f 0,35 , *Jan Cortie*],
1 eijsser haal [f 0,60], 1 acx (= bijl) [f 1,55],
1 mand met eenig out eijsserwerk [f 0,70], 1 trecksag [f 2,25 , *de Drost*],
1 eijssere rooster, 1 eijsser haal, 1 hangeijsser, 1 vouwhengel, 1 koekepan,
1 vuerschup, 1 tangh, 2 vuereijssers, 3 eijssere eetenspotten,
1 spaaij, 1 beijl, 1 acx, 1 eijssre croon
- *houtwerk*: 1 uijttreckende eijken tavel [f 1,75 , *Neeltje*],
1 opslaande tavel [f 1,10 , *Neeltje* ²⁸],
1 glasekast [f 9,25 , *de voogden van Marten* voor *Marten*],
3 schilderijen met 1 mantelstok [f 0,15 , *Roelof van der Callen* (V 1) ²⁹],
2 gavels [f 0,50 , *Joorden van Engelen*], 1 spinnewiel [f 1,30],

²⁷ - Opm.: Bij de verkochte onderdelen zal ik tussen haken *de opbrengst* (in moderne notatie) en in speciale gevallen *de koper* of *verkrijger* vermelden.

Neeltje mag twee verkopen “lossen”, d.w.z. ongedaan maken, als ze vindt, dat het te koop aangeboden niet genoeg opbrengt. Ook dat zal ik vermelden.

²⁸ - Opm.: *Neeltje* moet meebieden om haar tafels te behouden! Zodra de tafels zijn ingezet en er 1x is geboden, slaat *Neeltje* 1 slag. Zij geeft daarmee aan de tafels te willen houden. De aanwezigen zijn netjes. Zij overbieden haar niet. Denk je ook eens in. Je verliest je man en een van je stiefkinderen en je halve inboedel wordt ook nog eens bij je weggehaald.

²⁹ - Opm.: Deze artikelen worden duidelijk als aandenken aan *Roelof* (V 1) gegund.

- 1 vis aak [f 5,10], 5 fuijken [f 1,60], 1 vis seegen [f 3,60],
 1 huijshorologie of wecker [f 9],
 1 eijken kleerkast, 1 eetenskast, 1 lessenaar, 1 klijn theetaveltje, 1 schakel,
 12 stoelen, 2 houtreacken, 1 kannebortje, 1 klijn glasereckje,
 1 vleeston, 1 karn, staf en schijf, 1 boternap, 2 melktonnetjes, 1 houtre deurslagh,
 2 houtre wateremmers, 1 kleermand, 2 korven, 2 houtre stoven, 1 kooijschuijtje,
 1 spinnewiel, 2 haspels, 2 reacken, 5 schilderijen
- *eerdewerk*: 2 steene kannen met schalen en 1 pintje met tinne schal [f 1,12 door *Fransis* ³⁰],
 1 stene kruijck [f 1,12 , *Leendert Calf* voor *Neeltje*], enige glazen [f 0,42]
 13 eerde borden, 2 eerde schotelen, 3 stene bierkommen, 2 pinten, 3 aarde testen,
 1 aarde potje, 2 aarde potten, 2 aarde deurslagen, 2 stene kruijken,
 5 theeschoteltjes en 7 kopjes, 3 glase flessen, 3 bierglazen, enige glazen,
- *bouw- gereedschap*: 1 hoog kar met eijserbeslag [f 19,50], 1 leeg eertkar (= lage mestkar) [f 8,75],
 1 paarts getuig [f 0,45], 1 saal (= zadel) met ...egt en hagten [f 2,05],
 1 reijsaal met 1 haam (= paardentuig) [f 2,-],
 1 wan [f 0,67], 1 dopseef [f 0,55], 1 snijbak met mes [f 1,10],
 1 schaalboom [f 1,10], 1 vis kuijl [f 0,47], 1 vishaam (= visnet) [f 0,30],
 1 eijsslee met eijzers [f 0,72],
 1 koeijbak [f 1,70], 1 varkensbak [f 0,10 , *Fransis*],
 eenig strooij op den balk met de bonenstaken [f 1,60 , *Fransis*],
 eenig strooij boven de deel met de bonenstaken [f 0,95 , *Fransis*],
 het goet van hout en korden op de koestal [f 0,95 , *Neeltje*],
 1 last haver in 't strooij [f 22,- , *President Hak*],
 1 partij hooij vercoegt per duijsent pond ³¹ voor f 2,75 per duijsent pond,
 bij de leverantie 15000 pond bevonden [f 41,25],
 1 partij garst vercoegt per sak of 4 schepel voor f 3,20 per sak ,
 blijkt bij opmeting om 7 zakken te gaan [f 22,40 , *Fransis*],
 1 partij haver uijt 't strooij op solder vercoegt per mudde voor f 3,60 per mudde,
 blijkt bij opmeting om 7 mudde of 14 zakken te gaan [f 25,20 , *President Hak*],
 1 hoogkar sonder eijserbeslag, 1 leeg kar, 1 karkisje,
 2 greels, 1 saal, 2 eijssere helsters (= halsters),
 1 koornschup, 2 vlegels, 1 ploeg met sijn toebehoren, 1 eegt met eijssere tanden,
 5000 pond grof hooij, 7 sakken garst
- *paarden en beesten*: 1 bruijn merrie paard [f 92,50],
 1 swarte melkkoe [f 41,-], 1 swarte hockeling veers [f 40,-],
 1 zwart merrie paard, 1 eenjarig vullen, 2 melckkoeijen ³².

De veiling brengt in totaal f 420,67 op, waarvan f 327,19 voor *Marten* en f 93,48 voor *Neeltje*.
Martens voogden en *Neeltje* tekenen 29-3-1742 voor de ontvangst. *Neeltje* tekent met een kruisje.

³⁰ - *Fransis* = *Fransis van Heumen*.

³¹ - Opm.: Het hooi wordt binnen 8 dagen afgewogen en afgeleverd.

³² - Opm.: Niet alle roerende goederen moeten bij een erfenis opgegeven worden. *Persoonlijke bezittingen* en *eerste levensbehoeften* vallen buiten de inventarisatie. Ook goederen, die geen economische waarde hebben, vallen erbuiten. Bij het vee worden alleen paarden en koeien vermeld. Kennelijk behoort kleinvee (zoals b.v. een varken) ook niet opgegeven te worden.

“Vervolg van de inventarisatie van Roelofs nalatenschap”

(Bij de onderdelen, die i.v.m. de betaling van “de 20ste penning” over *Hendriens nalatenschap* 2-3-1742 getaxeed zijn, heb ik *tussen haakjes de taxatiewaarde* toegevoegd ³³.)

De onroerende goederen ³⁴ :

Goederen onder Empel gelegen:

- A - huijs, hof en aengelagh, staande en gelegen nevens de Blauwe Sluijs, soo en de in dier voegen als door wijlen *Roelof van der Callen* in leven bewoond is nagelaten
- B - huijs, hof en aangelag, staande en de gelegen aldernaast de voors(eide) huijsinge in 't laaste huwlijk geconquesteerd gekomen van *Jan van Maasbommel* (f 130)
- C - 1½ mergen landt genaamt het Sluijs Campke (f 300)
- D - 10 hond land gelegen agter Hengstum genaamt 't Hoog Campken ³⁵ (f 180)
- E - 2 mergen land gelegen op de beneedenste Hoge Husten (f 120)
- F - 3½ hond op de bovenste (Hoge) Husten (f 48)

Goederen onder Maren gelegen:

- G - 2½ mergen landt geleeegen op de Paalderen, staande huwlijk bij erfmingeling (= grondruil) aangekomen tegens 3½ mergen land in de Kaeltjes (f 110)
- H - 3½ hond lands gelegen in de Hammen (f 30)
- I - 3 hond land op het Weertje
- J - 3 hond land op Daendelshoek
- K - 1 mergen in de Coornwaard (I + J + K : f 140)

Goederen onder Alem gelegen:

- L - huijs, hof, boomgaard met de wiel (= waterkolk) genaamt Den Bishop, met de landtschell daarnaast gelegen, sijnde voor 't meerdere gedeelte houtgewas (waarschijnlijk f 270)
- M - 8 hond in de Coornwaard (verkregen van iemand uit Den Bosch).

Dan volgen de schulden:

1) f 500	aan <i>Juffr.</i> (de weduwe) <i>van den Endepoel</i> (zie IV 3, blz. 11)
2) f 160	aan <i>Juffr(ouw) Kippers</i> (zie blz. 5)
3) f 90,80	aan de brouwer <i>Jacobus van Berkel</i> (zie blz. 5)
4) f 29,36	aan <i>de poldermeester van 't Laaghemaal</i> voor polderlasten
5) f 34,10	aan <i>de rentmeester van de Heer van Alem</i> voor landpacht
6) f 65,05	aan <i>Wouter Conincx</i> voor landpacht
7) f 34,55	aan <i>Van Lieshout</i> voor landpacht.

Neeltje verklaart “*alles ter goedertrouwe te hebben opgegeven sonder hare weetens ietwat versweegen te hebben*” en belooft, zoals gebruikelijk, als ze nog iets vergeten is, het alsnog op te geven. Ze vergeet opmerkelijk genoeg, *de boerderij naast de hunne*, die *Roelof* al vanaf 1727 bezat. Deze boerderij hebben ze nog wel degelijk, want hij staat wel *in het taxatierapport van Hendriens nalatenschap* vermeld! Uit *de erfdeling* blijkt, dat ze ook nog *niet alle percelen land* heeft opgegeven.

³³ - Zie ORA Empel inv. no. 81, bladzijdenummering niet aangegeven.

³⁴ - Opm.: De letteraanduiding is door mij toegevoegd.

³⁵ - Opm.: Dit land wordt ook Smits Camp genoemd.

Bij de inventarisatie ontbreekt nog bij:

Goederen onder Empel gelegen:

N - hujs, hof en aanglag, staande en de gelegen naast hun eigen hujs (f 600).

Goederen onder Maren of Alem gelegen:

O 2 mergen landt genaampt Keeselers Kampken

P 3 hond in de Coornwaard.

Doordat *Roelof* “B” tijdens zijn 2e huwelijk heeft verkregen, bezit *Neeltje* daar *de helft* van. Omdat *Hendrien* in eerste instantie 1/10 deel van “B” (m.a.w. 1/5 van *Roelofs* helft) heeft geërfd, moet *Roelof* bij zijn dood 5 kinderen hebben gehad, *Hendrien* en *Marten* ³⁶ uit zijn 1e en *Gon*, “nog een kind” en de 4 maanden oude *Dora* uit zijn 2e huwelijk ³⁷. Omdat *Jo(h)anna van der Kallen* als peettante van *Martens 4e, 5e en 6e kind* opduikt, ga ik er van uit, dat zij het hierboven ontbrekende kind is geweest. Zij zal naar *Roelofs stiefmoeder* genoemd zijn. Waarschijnlijk was haar roepnaam *Anneke* ³⁸.

Neeltje erft A , B , C en M én O en P en *Marten* erft D , E en F.

De schulden - in totaal f 913,86 - worden tussen *Neeltje* en *Marten* verdeeld ³⁹.

Marten heeft via zijn moeder en *Hendrien* ⁴⁰ ook gekregen: G t/m L en N.

Roelof (V 6) laat maar liefst vier boerderijen na! Deze vier boerderijen liggen alle vier vlak bij elkaar *op de Blauwe Sluis* in *Gewande*. De dorpsgrenzen van *Empel*, *Maren*, en *Alem* liepen niet alleen dwars door het gehucht *Gewande*, maar ook dwars door *Roelofs* bezit ⁴¹. Waarschijnlijk was de boerderij, waarin hij zelf gewoond heeft, de grootste van de vier. In 1748 stelt men in de heerlijkheid *Empel en Meerwijk* “een huizencohier” op. Opvallend is, dat de lijst in *Gewande* met *Roelofs* boerderij begint: “Onder *Gewanden* zijn geleegeen de volgende huysen, schueren en stallinge: Eerstelijk een huys van de weduwe *Roelof van der Callen*, met een paardenstal, mitsgaeders een schuerke” ⁴².

Uit *Roelofs* nalatenschap volgt, dat *Roelof* niet alleen 4 boerderijen en minstens 15 ha. land bezat, maar ook nog land gepacht had. Hij moet net als zijn vader een *doorzetter* en *zeer harde werker* zijn geweest. Als je ziet *hoeveel tegenslagen* hij heeft moeten verwerken en wat hij uiteindelijk toch nog zijn vrouw en kinderen nalaat, dan kan het niet anders dan dat hij ook *een zeer goede ondernemer* is geweest. Hij is 45 jaar geworden.

Roelof (V 6) is de invloedrijkste “van der Kallen” uit de 17e en 18e eeuw geweest.

³⁶ - Opm.: Of omgekeerd, want wie de oudste van de twee is, is niet bekend.

³⁷ - Van de hier met naam genoemde kinderen staat via verschillende akten vast, dat zij kinderen van *Roelof* (V 6) zijn geweest.

³⁸ - Opm.: Omdat *Dora* (V6.6) haar tweede kind, dat 22-4-1767 in *Driel* gedoopt wordt, niet *Cornelia* maar *Anna Cornelia* noemt, is *Anneke* vermoedelijk vóór 22-4-1767 overleden.

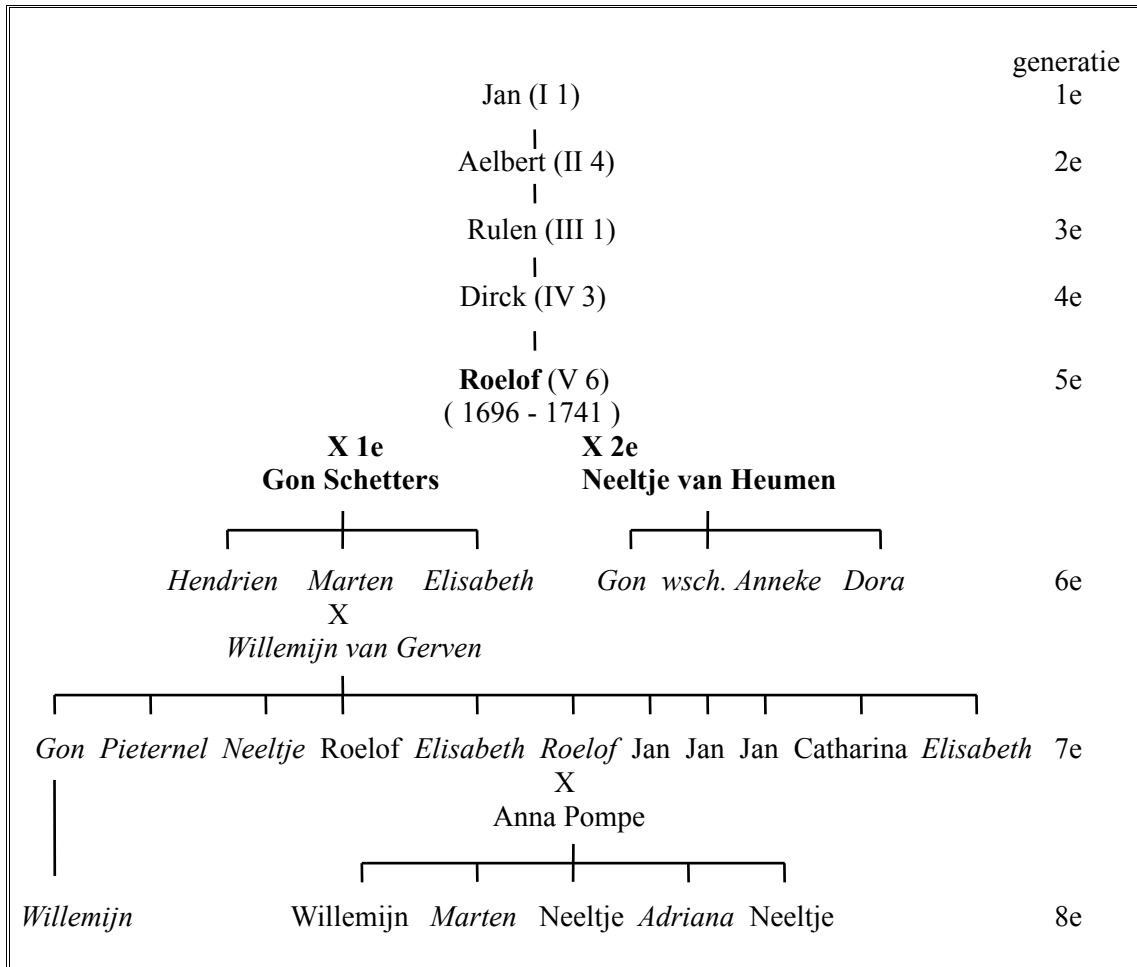
³⁹ - Volgens de erfdeling van 23-2-1742 in ORA *Empel* inv. no. 42, blz. 192 t/m 194.

⁴⁰ - Opm.: *De onroerende goederen*, die *Marten van Hendrien* erft zijn op f 566,- getaxeerd. Over haar erfenis moet f 28,30 belasting betaald worden. Zie ORA *Empel* inv. no. 81.

⁴¹ - Opm.: *Empel en Meerwijk* behoort sinds 1971 tot ‘s-*Hertogenbosch*, *Maren* en *Alem* behoren sinds 1958 tot *Lith*.

⁴² - Zie “Het huizencohier van *Empel* uit 1748” in het ORA van *Empel*.

Een overzicht van de Empelse tak

Roelofs nageslacht

Joorden van Engelen is in 1748 *President van de Schepenbank* en voltrekt als zodanig op 18-2-1748 het burgerlijk huwelijk van *Marten* (V6.2) en *Willemijn van Gerven*. Volgens hun trouwakte wonen ze dan in *Empel*. Na hun huwelijk wonen ze ongetwijfeld in *Gewande*, mogelijk in het Alemse deel. Ze krijgen 11 kinderen.

Willemijn overlijdt vrij snel na de geboorte van hun 11de kind, *de 2e Elisabeth* ⁴³. *Marten* (V6.2) overkomt hetzelfde als zijn vader. Na zijn vrouw overlijdt ook zijn jongste dochter en moet ook hij - voor eigenlijk zijn eigen land - *overdrachtsbelasting* betalen. Uit *Elisabeths nalatenschap* ⁴⁴ volgt, dat er bij *Willemijns* dood in 1770 nog maar 6 kinderen in leven waren: 2x *Elisabeth*, *Gon*, *Pieterneel* ⁴⁵, *Neeltje* en de 2e *Roelof*.

⁴³ - Opm.: Het was in die tijd mogelijk een tweede kind dezelfde naam als een nog levend kind te geven. Als er 2 personen met de naam Elisabeth vernoemd moesten worden, dan loste men dat simpel op door ze een verschillende roepnaam te geven.

⁴⁴ - Zie ORA Empel inv. no. 82, blz. 169 en volgende bladzijden.

⁴⁵ - Opm.: *Pieterneel* wordt in 1778 peettante van Gons dochter *Willemijn*. Zij leeft dus nog.

Marten (V6.2) heeft onroerend goed in *Empel*, *Maren* en *Alem* bezeten. Omdat zoeken in drie verschillende archieven zeer tijdrovend is, heb ik alleen Elisabeths *Empelse* nalatenschap opgezocht. Uit die nalatenschap volgt, dat *Marten* en *Willemijn* in 1770 *alleen al in Empel* aan *onroerend goed* bezaten ⁴⁶:

- 5 percelen land, samen ca. 6 ha., land, dat *Marten* via *Willemijn* heeft verkregen of nieuw heeft aangekocht (f 729)
 - hujs, hof en aanglag, aan de noordkant grenzend aan de straat en aan de zuidkant aan het erf van *Gerrit van Gerven*, ik neem aan “N” van blz. 10 (f 600),
 - “E” en “F” van blz. 9 (f 240)
- alles bij elkaar voor een geschatte waarde van f 1569.

Helaas voor de kinderen, overlijdt in 1773 ook hun vader en worden ze *te vroeg wees*. Omdat *Roelof* (V6.2.6) na zijn trouwen *niet in Gewande* woont, heeft hij zijn vaders boerderij duidelijk niet geërfd. Ik vrees, dat *Martens* bezittingen in 1773 *publiekelijk verkocht* zijn, om van de opbrengst het tijdelijke onderhoud van zijn kinderen te betalen. *Wees worden* en niet door familie opgevangen worden, was in de 18e eeuw *rampzalig*. Ik vrees, dat *Martens kinderen* in korte tijd, zonder dat zij daar zelf ook maar iets aan konden doen, van vermogende kinderen *onvermogende wezen* zijn geworden.

Martens oudste dochter *Gon* is *dienstbode* geworden en is al ca. 8 maanden zwanger als ze 24-1-1778 naar *Bruchem* vertrekt ⁴⁷. Daar wordt haar dochtertje *Willemijn* geboren ⁴⁸.

Op 2-4-1778 gaat *Gon* helemaal naar *Bokhoven* om *Willemijn* dáár te laten dopen ⁴⁹. Ze geeft haar broer *Roelof* als peetoom en haar zus *Pieterneel* als peettante op. Deze zijn niet bij de doop aanwezig. De pastoor vermeldt ook (vertaald uit het Latijn): “*Genoemde moeder is geboren in Empel en heeft gediend in Bruchem, waar zij ongeveer 5 weken geleden een kind gekregen heeft, dat ze met zich meegenomen heeft om gedoopt te worden. De vader van het kind heeft ze niet genoemd, wat mij ook niet nuttig leek, omdat (naar ik heb gehoord) zij tegen een door haar genoemde vader uit Bommel een proces gevoerd heeft, maar dit geding verloren heeft, zoals mij ter ore is gekomen*”.

Van *Martens* enige “*van der Kallen kleinzoon*” *Marten* (V6.2.6.2) heb ik, behalve zijn doop, *geen enkel levensteken* gevonden ⁵⁰. Ik denk daarom, dat hij *jong gestorven* is. Dat houdt in, dat *de Empelse tak waarschijnlijk is uitgestorven*.

© 2002 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

⁴⁶ - Opm.: De getaxeerde waarde heb ik tussen haakjes toegevoegd.

⁴⁷ - Zie ORA Empel inv. no. 40, blz. 187.

⁴⁸ - Opm.: *Gon* (V6.2.1) trouwt in 1790. Bij haar huwelijk wordt *Willemijn* niet gewettigd. Waarschijnlijk is ze jong gestorven.

⁴⁹ - Opm.: Daar worden in die tijd veel onwettige kinderen gedoopt, omdat in de verre omgeving bekend is, dat de Bokhovense pastoor geen lastige vragen stelt.

⁵⁰ - Opm.: *Martinus* (V6.2.6.2) staat b.v. niet in registers van de burgerlijke stand van Kerkdriel, niet in het R.-K. trouwboek van Kerkdriel, dat loopt tot 16-3-1829 en hij is ook geen peetoom geworden van de kinderen van zijn zus *Adriana*, waarvan ik doopakten gevonden heb, nl. van *Adrianus* (1815), *Anna* (1817), *Helena* (1821), *Joanna Maria* (1824) en *Wilhelmina* (1826).

V 7 Joannes (Jan) van der Callen, stamvader van

DE MARENSE TAK

De Mareense tak

Jan, stamvader van de Mareense tak

Bij *Jan* (V 7) begint (zie V, blz. 2) *de Mareense tak*. Hij bezit een boerderij, die in het *Mareense deel* van *Gewande* ligt. Ook *de 5 morgen in de Santweijen*, die hij 25-3-1735 bij *de erfdeling van zijn vaders nalatenschap* (zie IV 3, blz. 12) krijgt, het grootste deel van zijn grondbezit, liggen in *Maren*. *Jan* blijkt zelf de overdrachtsbelasting - de zogeheten "*40ste penning*" - voor de aankoop van die 5 ha. betaald te hebben ¹. De aankoop van die grond - kosten 265 gulden - was kennelijk nodig om tot een eerlijke erfdeling over te kunnen gaan.

Vlak na die erfdeling kan *Jan* (V 7) zich ook enige extra uitgaven permitteren. Hij koopt 21-4-1735 bij een openbare verkoping ²: "*een karn met haar toebehoren en de stoel*" voor 3 gulden en 18 stuivers, "*een spoelkom met theegoet*" voor 9 stuivers en "*een sack met erten*" voor 1 gulden en 2 stuivers.

Jan is mogelijk ten gevolge van *de watersnoodramp van 1740* (zie V, blz. 2) overleden. Zijn boerderij lag pal naast de Maas. Zijn gezin moet bij deze ramp zwaar zijn getroffen. Zijn weduwe *Pieterneel van Heumen* is in 1742 hertrouwd.

Uit *de inventaris van Jans nalatenschap*, blijkt, dat *Jan* en *Pieterneel* niet arm, maar ook niet echt rijk zijn geweest.

"Inventaris opgemaakt in het woonhuis van Peteronella van Heumen, wed(uw)e van wijlen Jan van der Kalle, als zij leefden egtelieden, wonend in Gewanden onder Maaren ³."

Allereerst *de roerende goederen*, waarbij opgemerkt wordt *geen goud en silver*:

- *tinwerk*: 3 schotels, 1 mostertpot, 8 lepels,
erbij blikwerk: 1 trekpotje (een blekke)
- *cooperwerk*: melkkan ca. 9 kannen, handketel ca. 2 emmers,
ketel ca. 5 kannen, sijgshotel (= po), bedpan, komfoor,
koffypot
- *bedwerk*: 1 bed, 1 peuluw, 2 kussens, 2 dekens met gele strepen
- *linnewerk*: 2 paar lakens, 1 tafellaken, 2 servetten, 3 handdoeken

¹ - Zie ORA Maren inv. no. 18, een klein los en niet gedateerd briefje in dit register.
Opm.: Jan heeft 6 gulden 12 stuivers en 8 penningen overdrachtsbelasting betaald.

² - Zie ORA Empel inv. no. 42, blz. 15v, 16v, 17v en 20v.

³ - Zie ORA Maren inv. no. 36, blz. 120 t/m 122.

- *houtwerk*: 1 karnstaf en schijf, paar melktonnekens, 3 stoelen, nog een pretter stoel,
1 etenstafel, 1 kleerkast, 1 etenskastje, 1 spiegel, 1 waterremmer,
2 rekken, 1 meelkist, 1 kinderkakstoel
- *ijserwerk*: 1 pot ca. 5 kannen, 2 haale, 1 lenkhaal, 1 tang, 1 hangijser, 1 rooster,
1 hakmes, 1 lamp, 1 strijkijser, 1 quaaije (= slechte) spaaij en riek.

Vervolgens *de onroerende goederen*:

- een huijsje stande op den dijk aan Marens Gewande
- ½ mergen goed land op de Coorenweerd en
- 1½ mergen land onder Empel in de Corte Beemde.

Dan volgen nog enige lasten. Deze inventaris is 22 juni 1742 opgemaakt, daags voordat *Pieternel* in ondertrouw gaat met *Geerit Kergo*⁴.

Haar kinderen erven deze goederen (*overeenkomend met "een ½ boerderij"*). *Pieternel* heeft het vruchtgebruik, zolang zij leeft. Zij tekent met een kruisje.

Pieternel moet een paar jaar later met haar gezin verhuizen, omdat hun boerderij, om de verdedigingswerken rond 's-Hertogenbosch te kunnen versterken, onteigend en gesloopt wordt. Hun afgebroken huis wordt 8-5-1749 door *de regenten van Maren* getaxeerd⁵.

"Tauxatie bij regenten van Maaren quattier van Maeslant Meijerije van s Bosch gedaan seker huijsje en erve met bepotigh, gestaan hebbende aan den dijk tot Gewande onder Maaren, gecompeteert hebbende de wed(uw)e Jan van der Callen ter togte (= vruchtgebruik) en haare twee minderjarige kinderen ten erfregte, in den jaren 1748 geamoveert (= gesloopt) tot het fortificeeren van de post aan de Blauwe Sluijs, gedaan ter requisitie van Peteronella van Heume, wed(uw)e Jan van der Callen" die 8-5-1749 met haar gezin in Alem woont.
De waarde van hun boerderij wordt op 200 gulden getaxeerd.

De *twee minderjarige kinderen*, die in deze taxatie genoemd worden, zijn Jans zonen *Dorus* (of *Doris*) (V7.1) en *Jan* (V7.2), die bij hun vaders overlijden *half wees* worden. *Dorus* (V7.1) krijgt 4 kinderen. Omdat de gegevens *in de begraafregisters* uit die tijd *zeer summier* zijn, in dat van *Maren* staat bij 31-3-1767 en 8-11-1770 "*een kind van Doris van der Kallen*" en in dat van de *St Janskerk van 's-Hertogenbosch* bij 3-5-1796 "*Johanna van der Kallen*"⁶, kan ik niets met zekerheid zeggen, maar ik veronderstel, dat het hier *Dorus drie oudste kinderen* betreft. *Dorus 4e kind - Piet* - treft het ook niet. *Piet* (V7.1.4) is 4 jaar als zijn moeder en 9 jaar als zijn vader overlijdt. *Jan* (V7.2) trouwt pas op latere leeftijd en vestigt zich na zijn trouwen in *Rosmalen*⁷. Hij is peetoom van *Piet*, maar heeft zijn neefje, toen hij wees werd, niet of slechts zeer kort op kunnen vangen.

⁴ - Opm. Ze trouwt met vertraging op 31-7-1742, volgens haar eigen verklaring t.g.v. haar ziekte. Zie: *het schepentrouwboek van Maren (1730-1782)*, zie Lith, boek 34.

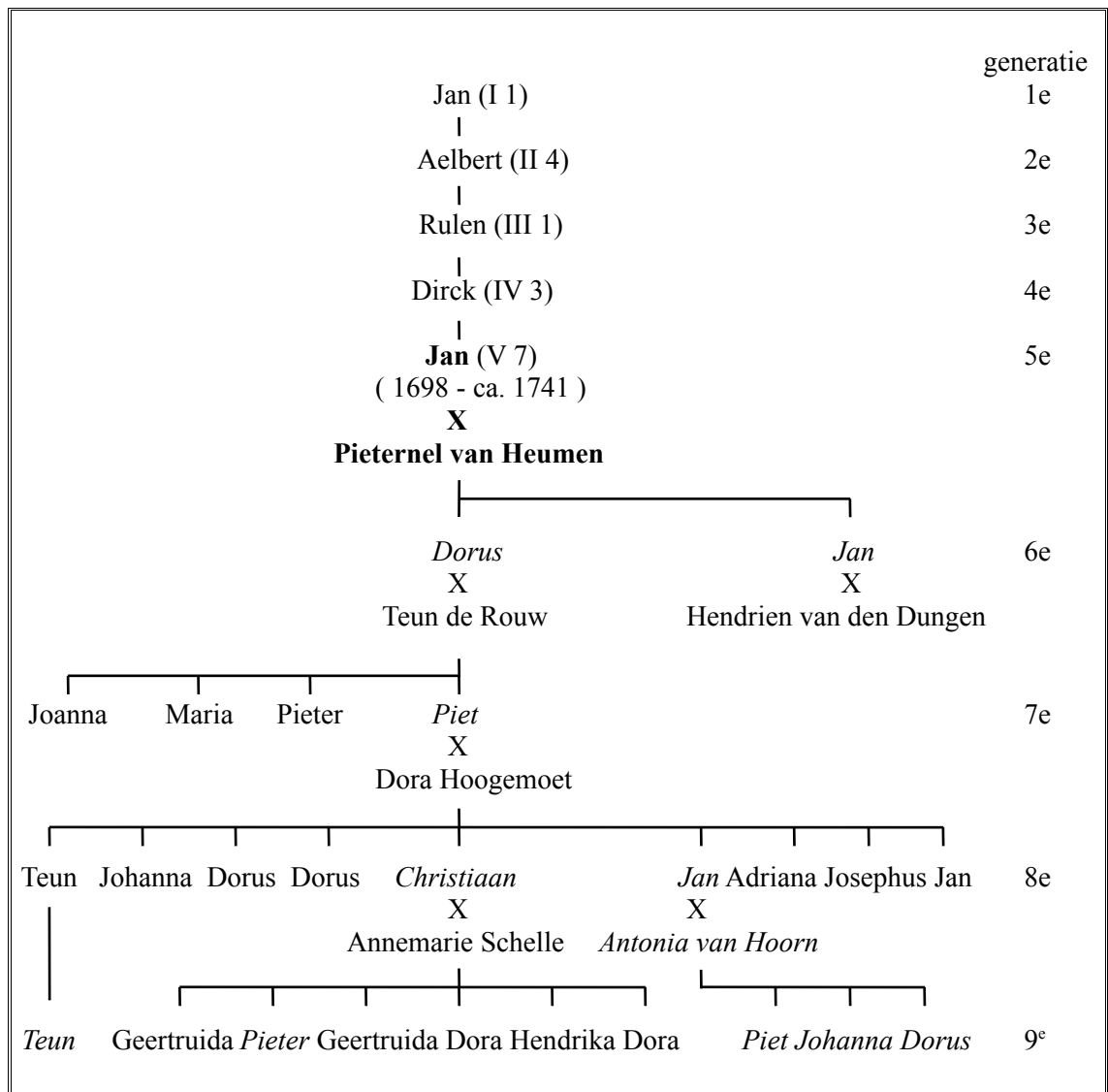
⁵ - Zie ORA Maren, inv. no. 50, f 24v, 8-5-1749

⁶ - De doodskisten werden in 's-Hertogenbosch in een weeshuis door weesjongens gemaakt. De bestellingen werden in "*het kistenboek*" bijgehouden, waarbij ook enige gegevens van de overledene werden genoteerd. De ingevulde leeftijden kunnen geschatte leeftijden zijn. In dat "*kistenboek*" staat bij Johanna's ouders niets en bij haar leeftijd 30 jaar ingevuld.

⁷ - Zie de 4-9-1778 afgegeven borgbrief van Maren in het OAA van Rosmalen.

Jan wordt nl. nog geen drie maanden na het overlijden van zijn broer, *dood gevonden*. Het *jong wees worden* betekent voor *Piet* : *verdoemd worden tot een armoedig bestaan met de dood op de loer*. *Piet* trouwt en krijgt 9 kinderen, waarvan hij er 4 verliest. Ook geeft hij zelf het overlijden van *zijn oudste kleinkind, Teun*, aan, omdat zijn ongehuwde oudste dochter, daags na haar zoontje, in het kraambed sterft. *Piet* (V7.1.4) en *zijn zonen* worden *dagloner, arbeider* en *dienstknecht*. Piets zoon *Christiaan* (V7.1.4.5) trouwt en krijgt 6 kinderen, waarvan hij er 4 verliest. Ook *Christiaan* overlijdt voortijdig. Christiaans enige zoon *Pieter* is 9 jaar als zijn vader overlijdt en wordt slechts 15 jaar. Alleen Piets zoon *Jan* (V7.1.4.6), aanvankelijk ook *arbeider*, slaagt er in, zich aan het ellendige arbeidersbestaan uit die tijd te onttrekken en *boer* te worden.

Een overzicht van de Marensse tak

Het uitsterven van de Mareense tak

Jan (V7.1.4.6) (8e generatie) trouwt met *Antonia van Hoorn*. Hij krijgt 3 kinderen. Hij is de laatste huisvader uit deze tak. Hij overlijdt in 1889.

Bid voor de Ziel van Salige
JOMANNES VAN DER KALLEN,
 Lid der H. Familie
 geboren te Alem, en aldaar tijdig voorzien der
 laatste H. Sacramenten, overleden den 11
 Februari 1889, in den ouderdom van 78
 jaren 5 maanden en 3 dagen.

Waarom is mijne kwaal zonder hulp, en on-
 geneesbaar?
 Omdat Gij, o Heer, gehandeld hebt volgens
 uw welbehagen, en aan den mensch palen stelt,
 welke hij niet kan overschrijden.

Jer. XV. Job. XIV.

De smarten des doods omringden mij, ik be-
 vond mij in kwelling, doch ik heb den naam
 des Heeren aangeropen, en Hij heeft mij ver-
 hoord en uit al mijne kwellingen verlost.

Ps. XVIII.

O Heer: gewaardig toch al mijne vrienden,
 die mij goed gedaan hebben met het eenwig
 leven te vergelden.

Joann. XVI: 22.

Dierbare kinderen! Uw vader verlaat U.
 Vergeet hem niet in uwe gebeden... Ik heb u
 allen zoo teeder lief gehad.

Blijft vereenigd onder elkander, dient God
 getrouw, en leeft zóó, dat gij den dood nooit
 behoeft te vreezen, op welk tijdstip hij u ver-
 rasst.

Vaartwel wij zullen elkander spoedig weder-
 zien.

H. Antonius.

Zoet Hart van Maria, wess mijne
 toevlucht!

(300 dagen afaat.)

TABER-SCHULPENGEDRUK VAN P. STORFF & ZONNEN, 10 BUCH

het bidprentje van Jan van der Kallen (V7.1.4.6), de laatste huisvader uit deze tak (verkleind)

Jans nalatenschap (zie hieronder) is slechts gedeeltelijk te lezen ⁸, maar duidelijk wordt wel, dat hij zijn drie kinderen *Piet*, *Johanna* en *Dorus* een heel kleine boerderij nalaat.

<i>Jans nalatenschap</i> bestaat uit:	
<i>actief</i> de helft van:	
- huis, tuin, erf, boomgaard, gelegen in Alem, groot 0,1610 hectare	f 500
- een perceel bouwland te Alem, groot 0,3710 hectare, waarde geschat op	f 400
- (niet leesbaar)	f 575
<i>passief</i> :	
- de begrafeniskosten (inclusief drukken van het bovenstaande bidprentje) en het celebreren van kerkelijke diensten tot en met het 1e jaargetijde	f 59,57
- de kosten van de dokter en de geneesmiddelen	f 13,-
Het batig saldo van deze erfenis bedraagt f 1402,43. De memorie van successie wordt door alle drie de kinderen op 2 april 1889 te Alem getekend.	

Door *niet te trouwen* en *hun boerderij niet op te splitsen*, kunnen zijn kinderen *boer* en *boerin* blijven, maar het gevolg is wel, dat door die keuze *de Mareense tak uitsterft*. De armoede t.g.v. het “*jong wees worden*” heeft in deze tak een hoge tol geëist.

⁸- Zie Jans Memorie van Successie, kantoor Oss, inv. no. 25, memoriëno. 20.

Register bij het verhalende deel van Deel 3

De registers in de verschillende delen beginnen met een **persoonsregister**.
Zie de toelichting bij het register van deel 1 en deel 2.

Persoonsregister

—B—			
Balcum, Hendrick van	V 6 1	Kuick/Kuijck, van	IV 3 3
Berkel, Jacobus van	V 6 5; 9	Aerd Willemse	IV 3 2
Bie, notaris Hendrick de	V 6 1	Catharina	
		Guwilhelm	<i>zie Willem</i>
		Henrica Willemse	IV 3 3
		Henricus/Hendrick Willemse	IV 3 3; 4
		Jan Willemse	IV 3 3
		Joanna	IV 3 3
		Maria	IV 3 3
		Maria Aerd	IV 3 4
		Wilhelmina	IV 3 3
		Willem	IV 3 3
—C—			
Calf, Leendert	V 6 8		
Cortie, Jan Cobus /= ? Jan de Cort	V 6 1; 4; 5; 7		
Coninx, Wouter	V 6 9		
—D—			
Dael, Paulus van den	III 1 3	—L—	
Deckers, Anthonie	V 6 6	Laar, Jan van de	V 6 1; 5
Driel, Walraven van	V 6 2		
Dueren, Jan van	V 6 6		
Dungen, Reinier van den	V 6 1	—M—	
		Maasbommel, Jan Ariens van	V 6 2; 9
		Moors, Johannes/Jan	III 1 3
—E—			
Engelen, Joorden van	V 6 6; 7; 11	—O—	
		Oever, Adriaen van (de)	IV 3 7
—G—			
Gerven, Gerrit van	V 6 12	—P—	
Ginhoven, Willem	V 6 5	Peijnenburgh, Heijn	V 6 6
—H—		—R—	
Hengstum/Hengstem/Henxtum, van	IV 3 1	Roij, Theunis van	IV 3 3
Cornelis	IV 3 4		
Elisabeth	IV 3 4; 8		
Joannes	IV 3 4		
Jan Geurts	IV 3 2		
Herwijnen, van		—S—	
Aert/Arnoldus	IV 3 3	Schetters	
Frederik	IV 3 3	Jacob Wouter	V 6 1
Goossen	IV 3 1; 2; V 6 2	Jacoba/Coba	V 6 1
Heumen, Fransis van	V 6 8	Schuijl, Everhard	III 1 4
		Steen, van der	IV 3 3
—J—		Adriaen/Arijaen	IV 3 3
Jeger, Thomas de	III 1 3; 5	Pieter Gerardus	V 6 5
		Straaten, Adriaan van der	V 6 6
		Swaenbergen/Swanenburgh, van	IV 3 1
		Luca(sken) Lucassen	IV 3 1; 3
—K—			
Kallen, van der		—V—	
Ans (XI 8)	IV 3 7	Ven, van de	
Jennemie (VII 2a)	IV 3 7	Arie	IV 3 7
Keysers, Joachim	III 1 3	Jan	IV 3 7

Register (vervolg)

—A—		—M—	
Alem	IV 3 5; 10; V 2; V 6 1; 9 t/m 12; V 7 4	Maren	IV 3 1; 3; 5; 10 t/m 12; V 2; V 6 1; 5; 6; 9; 10; 12; V 7 1 e.v.
—B—		Mareense tak, de	V 2; V 7 1 t/m 4
beesten	III 1 5; IV 3 6; 8; 9; V 6 2; 4	Meerij	III 1 2 t/m 4; 6; 8; IV 2; IV 3 10
belasting(en) (soorten)	III 1 5; 9; 10; IV 3 8 t/m 11; V 6 3; 4; 10 t/m 12; V 7 1	(fragment)kaart van de	III 1 8; IV 2; IV 3 5
Bedaf	III 1 6; 7; 10	kwartieren van de	III 1 6
Berlicum(mers)	III 1 1; e.v.; IV 1; 2	Middelrode (, Berlicum en)	III 1 3; 5 t/m 7; 9; IV 2
Belveren	III 1 7	Münster (,Vrede van)	III 1 4; 9; IV 3 9
dominee/predikant	III 1 4 t/m 6	—N—	
doop-, trouw- of begraafboeken	III 1 6 t/m 8	Norbertijnen	III 1 3; 4; 6
functies/functionarissen	III 1 5	—O—	
godsdienst/zielzorg	III 1 3; 4; 6; 9; 10	oorlog(en)	III 1 1; 2; 4; 9; 10
onderwijs	III 1 3; 5	—P—	
bidprentje van Jan (V7.1.4.6)	V 7 4	paapse dienst/stoutigheden	III 1 4; 5
Blauwe Sluis	IV 3 5; 11; V 2; V 6 2; 9; 10; V 7 2	pest(epidemieën)	III 1 1; 2; 4
Bokhoven	V 6 12	plakkaat	III 1 4; 5
—D—		—R—	
Driel	IV 3 2	rampjaar, het	III 1 9
Den Dungen	III 1 7; 8	Ravenstein, Land van	III 1 6
—E—		recognitiegelden	III 1 10
Empel (en Meerwijk)	IV 2; IV 3 1; e.v.; V 2; V 6 1; e.v.; V 7 2	Republiek, de	III 1 3; 4; 6; 9
Empelse tak, de	V 2; V 6 1 t/m 12	Rosmalen	IV 2; IV 3 10; V 2; V 7 2
—G—		—S—	
Gewande	IV 2; IV 3 1; 5; V 2; V 6 2; 3; 10 t/m 12; V 7 1; 2	Schijndel	IV 1; 2; V 6 3
—H—		schuurkerk/noodkerk	III 1 6; 10; IV 3 4
Heeswijk	III 1 9	soldaten	zie <i>leger(s)</i>
's-Hertogenbosch	III 1 1 t/m 4; 6 t/m 9; IV 2; IV 3 5 t/m 7; V 6 10; V 7 2	Staats-Brabant	III 1 4; IV 3 9
capitulatieverdrag	III 1 3	Staten (Generaal), de	III 1 4 t/m 6; IV 3 9
kistenboek, het	V 7 2	—T—	
poorter(schap/recht)	III 1 7; 8	terreur, (Calvinistische)	III 1 4; 5; 9
Vrijdom van	III 1 8	—U—	
—K—		Uden	III 1 6; IV 3 2; 3; 7
Kerkdriel	V 6 12	—W—	
—L—		watersnood(sramp)	III 1 5; V 2; V 6 6; V 7 1
leger(s)/soldaten	III 1 1; 3; 9; 10	—Z—	
Lith	V 2; V 6 10	Zuidelijke Nederlande(n/rs)	III 1 4; 5